

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин і права

Кафедра германської філології та перекладознавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр

Освітній рівень

Галузь знань

03 Гуманітарні науки

Шифр назва галузі знань

Спеціальність

035 Філологія

Шифр і назва спеціальності

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська

на тему: **Шляхи відтворення лінгвокультурного концепту КОЗАК
при перекладі на англійську мову**

Шифр 23279

Виконала:

студентка 2 курсу, групи ФПАмз-23-1

Підпис

І. О. Клименко
Ініціали, прізвище

Керівник:

д. філол. н., професор
Вчене звання, науковий ступінь

Підпис

Ю. П. Бойко
Ініціали, прізвище

Нормоконтроль: к.пед. н., доцент

Вчене звання, науковий ступінь

Підпис

О. О. Мацюк
Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри проф. Бойко Ю. П.

"28" грудня 2024 р.

Хмельницький, 2024

Хмельницький національний університет

Факультет	<u>міжнародних відносин і права</u>
Кафедра	<u>германської філології та перекладознавства</u>
Освітній рівень	<u>магістр</u>
Галузь знань	<u>03 «Гуманітарні науки»</u>
Спеціальність	<u>035 Філологія. Переклад (англійська)</u>
Освітня програма	<u>Германська філологія та перекладознавство: англійська мова та другаіноземна мова</u>

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
 Юлія БОЙКО
« 02 » лютого 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Ірини КЛИМЕНКО

1. Тема роботи Шляхи відтворення лінгвокультурного концепту козак при перекладі на англійську мову

Керівник роботи Юлія БОЙКО, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германської філології та перекладознавства
Затверджено наказом ректора університету від «26» серпня 2024 р. № 60

2. Термін подання студентом роботи на кафедру 2 грудня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи :

Об'єкт лінгвокультурний концепт КОЗАК в українській лінгвокультурі, смислове та функційне навантаження.

Предмет засоби репрезентації специфічних характеристик лінгвокультурного типу КОЗАК в англійській мові.

Матеріал твори Б.Д.Антоненка-Давидовича, Ю. Мицика, С. Плохія.

4. Перелік питань, які потрібно розробити: 1) описати культуру як ключове поняття лінгвокультурології; 2) описати лінгвокультурному як складову частину концепту; 3) окреслити особливості лінгвокультурного типу «козак» та визначити концептуальне поле «козацька вдача», «козацька честь» тощо; 4) означити роль лінгвокультурної компетенції при перекладі; 5) дібрати приклади із концептом «козак» та запропонувати шляхи перекладу англійською мовою.

5. Дата видачі завдання 5 лютого 2024 року

**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН
ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Назва етапів виконання кваліфікаційної дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
Опрацювання літератури за темою дослідження	<i>5 лютого – 5 березня 2024 року</i>	виконано
Написання теоретичного розділу дослідження	<i>5 березня – 12 квітня 2024 року</i>	виконано
Презентація теоретичного розділу на науковому семінарі /конференції	<i>16-17 квітня 2024 року</i>	виконано
Підбір фактичного матеріалу за темою дослідження для практичного розділу	<i>15 квітня – 10 травня 2024 року</i>	виконано
Написання практичного розділу	<i>До 5 червня 2024 року</i>	виконано
Подання чорнового варіанту дипломної роботи керівнику	<i>10 червня 2024 року</i>	виконано
Захист переддипломної практики	<i>8 листопада 2024 року</i>	виконано
Попередній захист кваліфікаційної роботи	<i>14 листопада 2024 року</i>	виконано
Подання кінцевого варіанту дипломної роботи на кафедру	<i>2 грудня 2024 року</i>	виконано
Перевірка на плагіат	<i>3 10 по 13 грудня 2024 року</i>	виконано
Захист дипломних робіт магістра	<i>грудня 2024 року</i>	виконано

Здобувач

Ірина КЛИМЕНКО

Керівник роботи

Юлія БОЙКО

Анотація

Клименко І. О. Особливості передачі лінгвокультурного концепту «Козак» при перекладі на англійську мову.

У магістерській роботі було досліджено особливості передачі лінгвокультурного концепту «Козак» при перекладі на англійську мову. Розглянуто різні стратегії перекладу цього концепту, їхню ефективність та придатність для різних контекстів та цільових аудиторій.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт, лінгвокультурна компетенція, козак, козацька честь, козацька вдача, стратегії перекладу.

Summary

Klymenko I. O. Features of Translating the Linguistic and Cultural Concept "Cossack" into English

This master's thesis explores the peculiarities of translating the linguistic and cultural concept "Cossack" into English. It examines various translation strategies, their effectiveness, and their suitability for different contexts and target audiences.

Keywords: linguistic and cultural concept, linguistic and cultural competence, Cossack, Cossack honor, Cossack spirit, translation strategies.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ «КОЗАК» ТА КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПОЛЕ	11
культура як ключове поняття лінгвокультурології.....	11
лінгвокультурологія як інтегративна галузь мовознавства.....	13
культура як сукупність матеріальних та нематеріальних аспектів.....	15
лінгвокультурема як складова частина концепту «Козак».....	22
характеристика лінгвокультурного типу «Козак».....	27
концептуальне поле «козацька вдача», «козацька честь».....	34
стратегії перекладу лінгвокультурного концепту «Козак».....	40
Висновки до Розділу 1.....	44
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ «КОЗАК» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	46
2.1. Труднощі перекладу вербальних репрезентантів концепту «Козак», що належать до лексико-семантичного поля «одяг та помешкання козаків».....	46
2.2. Труднощі перекладу вербальних репрезентантів концепту «Козак», що належать до лексико-семантичного поля «назви та військові звання козаків».....	48
2.3. Труднощі перекладу вербальних репрезентантів концепту «Козак», що належать до лексико-семантичного поля «речі особистого вжитку».....	50
2.4. Труднощі перекладу вербальних репрезентантів концепту «Козак», що належать до лексико-семантичного поля «зовнішність козаків».....	52
2.5. Труднощі перекладу вербальних репрезентантів концепту «Козак», що належать до лексико-семантичного поля «риси характеру козаків».....	54
Висновки до Розділу 2.....	58
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	61
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64

ВСТУП

У кожному суспільстві велика увага приділяється дослідженню своєї мови та культури, які є невід'ємною частиною громадського життя, відображенням його способу мислення та світосприйняття. Проте при міжкультурній комунікації стають викликом для перекладу мовні та культурні особливості, реалії та концепти. В такому контексті особливе значення мають лінгвокультурні концепти, які відображають не лише культурно-історичні аспекти, а й водночас менталітет народу. Серед таких концептів в лінгвокультурології одне з чільних місць займає поняття «Козак», яке втілює в собі багатогранність української історії, культури та мови.

У дослідженні йдеться про складнощі передачі лінгвокультурного концепту «Козак» на англійську мову. Розглядається вплив історичного контексту, культурних особливостей на цей концепт та його значення для українського суспільства. Такий аналіз є важливим як для розуміння механізмів перекладу, так і для поглиблення знань про українську ідентичність.

Дослідженням концепту «Козак» займалися науковці: К. Білобровська [4] розглядала це явище у літературній спадщині в якості маркера національної ідентичності; А. Клос [27] цікавилася його етимологією; І. Рябцева [50] охарактеризувала інтертекстуальність концепту у музичних творах; Г. Микитів заглибився в художньо-образну парадигму; в творчих доробках Т. Козак [28] описуються особливості концепту на основі англійської мови як міжнародної і глобальної; К. Близнюк та С. Мельник [6] приділили увагу цьому поняттю з точки зору героїчного на тлі війни з точки зору асоціативних аспектів; Л. Козубенко [31] обґрунтовує соціально-історичний тип воїна-козака. Розробляється навіть бронемашина «Козак 7».

Проте в усіх цих наукових пошуках мало приділяється уваги ролі концепту «Козак» в міжкультурному спілкуванні та специфіці його перекладу на англійську мову з урахуванням ідентичності цього поняття.

Актуальність дослідження зумовлена важливістю розуміння та адекватного перекладу лінгвокультурних концептів, що є ключовим завданням для міжкультурного спілкування. Особливо це стосується понять з глибоким історичним корінням та культурним підтекстом, в нашому випадку це концепт «Козак». Виклики сучасного світу вимагають високого рівня комунікації та міжнародного взаєморозуміння, що робить актуальним дослідження механізмів передачі за допомогою перекладу лінгвокультурних концептів. Розуміння особливостей перекладу концепту «Козак» на англійську мову допоможе розкрити важливі аспекти української ідентичності, що є актуальними для розвитку міжнародних відносин різного рівня. Крім того, у зв'язку зі зростанням інтернаціоналізації та глобалізації, збереження унікальності культурних національних цінностей в умовах міжкультурного спілкування стає надзвичайно важливим завданням. Дослідження передачі лінгвокультурного концепту «Козак» на англійську мову відкриває можливості для взаєморозуміння між різними народами з урахуванням ідентичності української нації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом дослідження є лінгвокультурний концепт «Козак» в українській лінгвокультурі, його смислове та функційне навантаження.

Предметом дослідження виступають засоби репрезентації специфічних характеристик лінгвокультурного типу «Козак» англійською мовою.

Метою магістерської роботи є дослідження особливостей передачі лінгвокультурного концепту «Козак» при його перекладі на англійську мову.

Поставлена мета зумовила виконання таких **завдань**:

1. Аналіз поняття культури як ключового поняття лінгвокультурології.
2. Визначення культурами як складової частини концепту.
3. Окреслення особливостей лінгвокультурного типу «Козак» та визначення концептуального поля «козацька вдача», «козацька честь».

4. Підбір вербальних репрезентантів концепту «Козак» та запропонувати шляхи перекладу англійською мовою.

5. Оцінка ефективності різних стратегій перекладу та їх відповідність оригінальному лінгвокультурному контексту.

Матеріалом дослідження виступила книга Ю. Мицика, С. Плохія «Як козаки Україну боронили», лексеми, фразеологізми, прислів'я та приказки, що містять в своїй основі концепт «Козак».

Методи дослідження. Основним методом дипломної роботи є метод порівняльного аналізу, зокрема зіставний аналіз тексту оригіналу і перекладу, який дозволяє встановити схожі риси і відмінності у лексичних або граматичних системах англійської та української мов. Метод історичного аналізу, за допомогою якого був здійснений аналіз концепту «Козак» з історичної точки зору. Інтерпретаторсько-аналітичний, на основі якого здійснено вивчення вітчизняних та зарубіжних лінгвістичних джерел, з використанням синтезу, аналізу, систематизації та зіставлення. Контент-аналіз, який покладено в основу ознайомлення зі змістом концепту та виокремлення матеріалу, необхідного для вирішення завдань дослідження. Теоретичне узагальнення, яке дало змогу сформулювати та конкретизувати висновки.

Положення, що виносяться на захист:

1. Особливості концепту «Козак» як лінгвокультурного феномену. Концепт «Козак» є багатовимірним і багатошаровим утворенням, що включає в себе історичний, культурний, соціальний, та ментальний аспекти. При перекладі на англійську мову важливо враховувати національно-специфічні конотації, які формують семантику концепту.

2. Проблематика передачі культурної специфіки. Основні труднощі при відтворенні концепту «Козак» полягають у перекладі лексико-семантичних полів, таких як зовнішність козаків (наприклад оселедець, шаровари), одяг і побут (лексеми, що позначають традиційний одяг, зброю, помешкання), риси характеру (завзяття, волелюбність, братерство). Передача цих елементів потребує

врахування відсутності еквівалентів в англійській мові та використання описового підходу або пояснень.

3. Шляхи відтворення історико-культурної специфіки концепту «Козак». Ефективними стратегіями перекладу є: транскрипція/транслітерація (використання оригінальних назв, наприклад, Cossack), калькування (створення словосполучень за зразком української мови, наприклад, Cossack chivalry), використання приміток та глосаріїв для пояснення культурно значущих деталей.

4. Збереження символізму концепту при перекладі.

Концепт «Козак» має високий символічний потенціал, адже він уособлює волелюбність, незалежність, патріотизм і воїнську доблесть. При перекладі важливо зберегти емоційний, символічний та ідеологічний зміст через використання піднесеної тональності, збереження ключових асоціацій, що підкреслюють культурну цінність образу козака.

Наукова новизна – уточнено характерні риси перекладу культурного концепту «Козак», дістали подальшого розвитку дослідження способів перекладу лексичних одиниць, фразеологізмів, прислів'їв та приказок, створених на основі концепту «Козак», з'ясовано сутність основних стратегій перекладу концепту «Козак».

Теоретичне значення дослідження полягає в з'ясуванні культурних, історичних та соціальних вимірів лінгвокультурного концепту «Козак» в українській мовно-культурній парадигмі при перекладі на англійську мову.

Практичне значення дослідження полягає у використанні матеріалів дослідження при вивченні навчальних дисциплін кафедри германської філології та перекладознавства; при написанні студентами рефератів, науково-дослідних робіт, магістерських робіт в галузі перекладознавства.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідались та обговорювались на XV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі» (Херсон, ХНТУ, 4-5 квітня 2024 р.) та на I Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Міжкультурна комунікація та переклад: напрями,

пріоритети та перспективи» (Хмельницький, ХНУ, 16-17 квітня 2024 р.).

Публікації. За матеріалами XV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі» (Херсон, ХНТУ, 4-5 квітня 2024 р.) опубліковано тези «Особливості передачі лінгвокультурного концепту «Козак» при перекладі на англійську мову» у співавторстві з Ю. Бойко [25]. За матеріалами I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Міжкультурна комунікація та переклад: напрями, пріоритети та перспективи» (Хмельницький, ХНУ, 16-17 квітня 2024 р.) у співавторстві з Ю. Бойко опубліковано тези «Особливості передачі лінгвокультурного концепту «Козак» при перекладі на англійську мову» [26].

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури (83 найменування). Загальний обсяг магістерської роботи складає 77 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ «КОЗАК» ТА КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПОЛЕ

1.1. Культура як ключове поняття лінгвокультурології

Водночас з появою на землі людини з'являється і культура, тобто розвиток людства і є розвитком культури, адже кожна історична епоха характеризується своєю особливою, лише їй властивою культурою, що і є вираженням досягнутого нею рівня історичного прогресу.

Сучасний світ активно взаємодіє з різними культурами, тому розуміння поняття «культура» набуває на сьогоднішній день неабиякої актуальності, надаючи формуванню мовленнєвої практики особливого значення. Адже до основних елементів культури відносять в першу чергу мову, як побудовану певним чином знакову систему.

Сам термін «культура» є непростим та багатоаспектним і перекладається з латинської як «обробіток», «догляд». Немало філософських досліджень проведено з давніх часів щодо цієї категорії. Вперше про це поняття заговорив відомий римський мислитель Марк Туллій Цицерон, розглядаючи культуру як засіб вдосконалення духу та розуму людини. «Культура душі – це філософія» – говорив древній філософ. Головним призначенням культури Цицерон вважав розвиток особистості, тобто «обробіток, вирощування духу» [47].

В історичному ракурсі поняття «культура» з часом набуває синонімічної спорідненості з освіченістю та вихованістю людини, увійшовши, власне кажучи, в цьому трактуванні у світове сприйняття. В епоху Середньовіччя воно асоціюється з міським укладом життя, а в часи Відродження – з досконалістю людини. Лише в XVIII столітті це став самостійний науковий термін.

У довідковій світовій літературі [70] налічується близько 500 його трактувань. Отож, **Культура** –

1) все, штучно створене людиною, на противагу природному світові; 2) система історично еволюціонуючих, надбіологічних програм людської

діяльності, поведінки та комунікації, що обумовлюють відтворення соціального життя; 3) автономна система фундаментальних цінностей та ідей, що обумовлює унікальний тип соціальної організації – множину соціальних ролей, взірців поведінки, знань, норм тощо; 4) сукупність матеріальних і духовних цінностей, основним змістом яких є вищі досягнення людини і суспільства та їхнє творче втілення [68].

Культура – 1. Сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії. 2. Освіченість, вихованість [69].

Культура (лат. *cultura* – *освіта, розвиток*) – 1) у широкому сенсі – сукупність матеріальних (техніка, виробництво, архітектура) і духовних (наука, мистецтво, література, філософія, освіта, певні традиції) цінностей і надбань, створених людською спільнотою, що характеризують певний історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини та втілюються в результатах продуктивної діяльності [71].

Сучасний лінгвістичний словник описує ще й культуру мовленнєву, що характеризує спільність та невід’ємність цих категорій у лінгвокультурні [72].

Культура (лат. *cultura* – *освіта, розвиток*) мовленнєва – складник загальної культури народу, що охоплює мову, форми втілення мовлення, сукупність загальновизнаних мовленнєвих творів певною національною мовою, звичаї й правила спілкування, співвідношення вербальних і невербальних компонентів комунікації, усталених і узвичаєних у мовній картині світу, способи передавання, зберігання й оновлення мовних традицій, вияви мовної свідомості народу в побутових і професійних, соціальних формах [72]. Або ж:

Культура (лат. *cultura* – *освіта, розвиток*) мовленнєва суспільства – відбір, збирання, систематизація та зберігання найкращих зрізків мовленнєвої діяльності, створення мовнолітературної класики й дотримання норм літературної мови в усіх сферах життєдіяльності суспільства, у всіх аспектах суспільної практики [73].

Таким чином, згідно вище наведених тлумачень лінгвокультурологічного характеру, культура це і соціокультурна реальність, і невід’ємна частина мовлення та мови.

В цьому контексті актуальним буде дослідити, що представляє собою лінгвокультурологія.

1.1.1. Лінгвокультурологія як інтегративна галузь мовознавства.

Лінгвокультурологія (від лат. *lingua* – мова і *культурологія*) – інтегративна галузь мовознавства, яка вивчає взаємозв’язок і взаємодію культури та мови в її функціонуванні й узагальнює цей процес як цілісну структуру одиниць у єдності мовного й культурного змісту за допомогою системних методів з орієнтацією на сучасні пріоритети, суспільні цінності та норми культури [72].

Українська науковиця, мовознавиця Л. Мацько окреслює об’єкт лінгвокультурології як взаємозв’язок та взаємодію мови і культури, називаючи предметом мовні одиниці, що несуть культурологічну інформацію, культурні цінності у формах національної культури і мови, розуміючи мову як форму культури і словесне мистецтво як культуру [42].

Українська філологиня О. Селіванова об’єктом лінгвокультурології називає засоби мовної системи та її дискурсивні продукти, які фіксують культурно значущу інформацію, а предметом – способи фіксації цієї інформації в мові й мовленні [52].

Крім того, на думку О. Селіванової, лінгвокультурологія охоплює не лише мовно-естетичні знаки окремої етнічної культури, а й відображення в ній надбань світової культури різних епох разом із субкультурою в межах окремого етносу так і поза ним [52].

Теоретичним підґрунтям лінгвокультурології стали філологічні праці німецьких учених Й.-Г. Гердера, В. фон Гумбольдта, Г. Штейнталя, Г. Пауля; розроблена українським філософом та мовознавцем О. Потебнею концепція про діяльнісно-творчий характер мови; мовний закон людства з акцентом на рідній

мові фахівця із загального мовознавства Л. Вайсгербера; досвід вивчення мов американського етнографа Ф. Боаса, гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Ворфа, за якою структура мови визначає мислення і спосіб пізнання реальності.

Українська лінгвокультурологія розвивалася в руслі мовно-національних ідей М. Максимовича, М. Драгоманова, І. Франка, М. Грушевського, І. Огієнка, М. Костомарова, Б. Грінченка, В. Гнатюка, С. Килимника.

Межування українських лінгвокультурологічних досліджень з лінгвостилістикою, семасіологією, ономасіологією, фразеологією, фольклористикою, культурологією, етнологією, семіотикою зумовлює їхню поліаспектність. В наукових працях мовознавиці, представниці Харківської філологічної школи Л. Лисиченко розглядались поняття діалектології, лінгвопоетики, лінгвоконцептології, акцентувалась увага на теоретичних питаннях мовної картини світу взагалі, а саме її сутності та структурі, національній й індивідуальній своєрідності, лінгвальних явищах у їх співвіднесенні з ментальним превербальним і концептуальним рівнями [38]. Українська мовознавиця С. Єрмоленко досліджує у своїй науковій творчості аспекти лінгвостилістики, лінгвофольклористики, культури мови [18].

Лексикограф В. Жайворонок, укладач фундаментальних словників різних типів, займався питаннями лексикології, стилістики, лінгводидактики та перекладознавства [58].

В. Ужченко займався питаннями семантики та структури української фразеології, її формування, етимології, функціонування й динаміки, приділяв увагу інноваціям, джерелам запозичень, культурно-національному компонентові в семантичній структурі фразеологізмів [57].

В. Кононенко описував теоретичні засади лінгвокультурології, проблеми формування мовної особистості як носія культурної інформації, простежено реалізацію лінгвокультурологічних принципів у вивченні концептальних і символічних понять у мовних категоріях і образах, особливості відтворення мовно-естетичних знаків у тексті [33; 34].

Українська дослідниця І. Голубовська займається явищами взаємодії двох феноменів людської життєдіяльності – мови й культури в контексті культурної самобутності народу, яка відображається в мовній картині світу, що тісно пов'язана з концептуальною картиною світу, оскільки остання існує у вигляді концептів, які мають мовне вираження [13].

Бойко Ю. аналізує особливості розмовно-просторічної лексики як девіативного елементу мовлення, її йменування, виокремлення та способи передачі іншою мовою через повне та адаптивне транскодування [8].

Завданнями лінгвокультурології є створення системи методів, методик, прийомів, формування термінологічного апарату, визначення культурно-мовної компетенції носіїв мови, виявлення культурної семантики мовних знаків та її інтерпретація, обґрунтування критеріїв виявлення культурно-специфічних одиниць.

Продуктивною є розроблена С. Єрмоленко інтегративна концепція мовно-естетичного знаку, згідно з якою наявність у текстах мовно-естетичних знаків національної культури свідчить про зв'язок з фольклором, художніми текстами, з культурним дискурсом мовця, автора, читача [18].

В працях В. Кононенка [33; 34] узагальнено такі основні питання, як взаємозв'язок мови і культури, роль мови у створенні й розвитку культурних надбань, прояви національно-культурної та мовної взаємодії. Питання лінгвокультурології в Україні висвітлюють видання «Етнос і культура», «Лінгвістика. Лінгвокультурологія», «Український світ у наукових парадигмах».

В лінгвокультурології сформувався декілька напрямів дослідження: В. Ужченко, О. Селіванова займаються фразеологічно спрямованим напрямом, В. Кононенко та Л. Лисиченко очолюють концептологічний напрям дослідження, В. Жайворонок – лексикографічний напрям, Л.Мацько – лінгводидактичний.

1.1.2 Культура як сукупність матеріальних та нематеріальних аспектів.

Таке багатогранне поняття, як культура охоплює сукупність матеріальних та нематеріальних аспектів життя суспільства, куди входять в першу чергу мистецтво, моральність, релігія, традиції, норми поведінки, мова. Культура є процесом, що формується та розвивається впродовж всієї історії суспільства під впливом матеріальних чинників та різних соціальних умов [69]. У лінгвокультурології культура виступає ключовою, оскільки впливає на функціонування мови, яка в свою чергу відображає культурну специфіку суспільства, стаючи засобом її збереження. Саме культура визначає концептуальну базу мови, здійснює вплив на інтерпретацію мовленнєвих висловлювань і на вибір мовних засобів у комунікації. Дослідження культурних аспектів покращує розуміння суті мовлення та взаємозв'язку із соціокультурним середовищем [54].

Культура впливає на формування лінгвокультурних концептів та їхнє тлумачення, адже різні поняття, символи, метафори, асоціації мовлення ґрунтуються на звичаях та традиціях. При перекладі правильне розуміння контексту допомагає краще передати сутність тексту, що позитивно впливає на міжкультурне спілкування в цілому.

Будучи складним та багатоаспектним явищем, культура не може обмежуватися лише традиціями та звичаями, а включає в себе мистецтво, мову, релігію, етику, навіть кулінарію та інші сфери формування ідентичності кожного народу.

У сучасній лінгвокультурології існують різнобічні підходи до розуміння культури: антропологічний, соціологічний, історичний, лінгвістичний.

Антропологічний підхід є показовим як такий спосіб розуміння культури, що аналізує взаємодії людей один з одним в різних соціальних групах та з навколишнім середовищем. Оскільки культура формується за допомогою спілкування, обміну досвідом та взаємовпливу інших культур, ця точка зору

окреслює, яким чином культурні норми та цінності можуть змінюватися з плином часу. Культура розглядається як невід'ємна частина соціального життя та здійснює потужний вплив на формування самоідентичності при спілкуванні з різними соціокультурними групами. Антропологічний підхід уможливорює вивчення культури як способу розуміння світу та вираження індивідуальних рис кожної спільноти, що допомагає при оцінюванні різноманітних культурних проявів та розумінні їхнього впливу на сучасне суспільство. Культура розглядається як система символів, значень та норм, що мають вплив на стиль людського життя та їх взаємодію з оточенням. Принциповими завданнями антропологічного підходу є аналіз культурних символів та знаків в контексті соціальних інституцій; дослідження ритуалів та обрядів як важливих його складових. Основною ідеєю є розгляд культури в статусі динамічного процесу, який, безперервно змінюючись, адаптується до суспільства. Таке бачення сприяє вивченню антропологами різних культурних проявів з їх еволюцією в часі. Антропологічний підхід дозволяє розуміти культуру як комплексне та динамічне явище із впливом на всі сфери суспільного життя [39].

Соціологічний підхід до розуміння культури аналізує соціальні процеси та взаємодію між людьми в межах визначеного соціокультурного контексту. З цієї точки зору культура є результатом соціального взаємовпливу та представляє собою комплексну систему норм, цінностей, уявлень та поведінки, сформованих в результаті взаємовпливу між індивідами і соціальними групами. Основними завданнями цього є дослідження ролі соціальних інститутів та груп у створенні культурних норм та цінностей, аналіз впливу мікроклімату соціального середовища на формування ідентичностей індивідуальних та колективних. Ключовим аспектом соціологічного підходу є розгляд культури як взаємодіючої з іншими соціальної системи та підпорядкована суспільним законам і нормам. Соціологи займаються дослідженням різних життєвих аспектів: масові медіа, ритуалів, релігійних організацій, політичних інституцій, соціальних рухів, підкреслюючи при цьому важливість аналізу соціальної нерівності і наявності конфліктів культурного контексту та розкриваючи вплив соціальних структур,

класово-етнічних відносин на формування культурної ідентичності. Соціологічний підхід уможливує розгляд культури як соціального явища, який постійно взаємодіє майже з усіма сферами суспільного життя та формується під впливом соціальних відносин і структур [39].

Історичний підхід у лінгвокультурології ґрунтується на дослідженні культурних явищ на тлі історичного контексту та еволюції в часовому вимірі, що сприяє розумінню впливу архаїчних культурних процесів на сучасні культурні практики та характеризує впродовж всіх періодів їх розвитку [41]. Основними завданнями є розгляд культури як динамічної системи зі змінами різного характеру протягом історичного часу. На основі досліджень культурних явищ через історичну призму можна виокремити основні закономірності їх розвитку, тенденції впливу історичних подій на формування їх ідентичності. Вченими вивчаються ключові аспекти культури: мова, мистецтво, релігія, традиції, звичаї в контексті історії, що допомагає охарактеризувати зв'язки між трьома часовими вимірами – минулим, сучасним та майбутнім, на основі чого з'ясувати чинники впливу на формування культурної ідентичності суспільства. Даний підхід реконструює історико-культурні процеси для адекватного пояснення сучасної культурної ситуації та виявлення закономірностей її розвитку. Таким чином за допомогою історичного підходу виявляються та аналізуються основні етапи розвитку культурних явищ, здійснюються їхні характеристики, встановлюються взаємозв'язки з історичними подіями [19].

Лінгвістичний підхід у лінгвокультурології займається дослідженням культурних явищ в контексті мови, розглядаючи культуру як систему символів, знаків та виразів для комунікації в межах конкретної громади. Основним переконанням лінгвістичного підходу є те, що мова не просто служить відображенню культурних аспектів суспільства, а й активно впливає на їх формування. Доказовою базою цього твердження є результати аналізу різних аспектів культури через такі мовні категорії, як лексика, граматики, стилістика, що дозволяє дослідити способи втілення та вираження культурних понять, цінностей, уявлень у мові та визначити мовні засоби репрезентації культурних

концептів. Сюди ж відносяться дослідження мовних одиниць, що служать відображенню культурних понять та цінностей, текстів з точки зору їхнього культурного вмісту, мовних засобів, які інформують про культурні уявлення. Лінгвістичний підхід сприяє розкриттю внутрішнього світу культури через мовне вираження, що виявляє особливості мислення та сприйняття світової картини представниками конкретної спільноти. Всі ці фактори дозволяють розглядати мову як потужний впливовий інструмент для формування культурної ідентичності та ідентифікувати під час комунікації взаємозв'язок між мовою та культурою [3].

Враховуючи вище описані підходи, можна окреслити основні складові культури, що включають такі аспекти:

1. Мова та мовлення, оскільки мова визначає спосіб спілкування для передачі знань та цінностей у межах спільноти, відображаючи та формуючи культурні аспекти через вираження думок та емоцій в мовленні.

2. Традиції та обряди, відіграючи провідну роль у формуванні культурної ідентичності та відчуття належності до певної спільноти, віддзеркалюють історичні події, ціннісні орієнтири громади та її відношення до різних суспільно важливих інституцій.

3. Мистецтво та література, будучи провідними складовими культури, відображають у своїх творіннях ідеї, цінності та переживання спільноти та слугують засобом передачі культурних уявлень, традицій та історичної спадщини.

4. Релігія та моральні цінності, визначаючи моральні та етичні норми, які мають бути в основі поведінки при взаємодії членів спільноти, впливають на вірування людей, формування ціннісних орієнтирів для різного роду взаємовідносин.

Культура як ключовий аспект суспільства впливає на зародження, становлення, еволюцію мови та виникнення і поширення лінгвокультурних концептів. Оскільки мова є найсуттєвішим засобів вираження культурних

цінностей та світогляду суспільства, то й формується на їх основі у взаємодії людей в межах конкретної спільноти.

Культурний контекст визначає специфіку конкретної окремої мови, що знаходить своє відображення у всіх аспектах її функціонування в своєму суспільстві:

1. Лексика, адже культурні традиції, поняття та ідеї відтворюються у лексичному складі мови. Людсьми придумуються слова та фрази для вираження своїх неповторних культурних концепцій сприйняття світу. Наприклад, японська культура має термін *和* (*wa*), який символізує поняття гармонії та мирного співіснування, проте не в кожній мові існує йому еквівалент, скажімо в англійській мові такого не має, так як це є відображення унікальності культури Японії.

2. Граматика, за допомогою якої культурні відмінності відображаються також у структурних мовних одиницях. Наприклад, німецька мова має конструкцію *doch*, яка не має прямого еквівалента в перекладі, адже виражає своєрідність німецького менталітету, пов'язаного з виразністю та непереконливістю.

3. Фонетика, на яку мають вплив культурні норми, охоплюючи вимову та інтонацію. До прикладу, деякі культури передбачають важливість контролю тону мовлення та зберігання спокою при мовленні у будь-яких обставинах, що відображається в ритмі мови та її акцентах.

4. Мовленнєві звичаї, які визначаються культурними звичаями та нормами, формуючи визначені правила комунікації та способи взаємодії між людьми. До прикладу, деякі культури велику увагу приділяють формальностям та ввічливості у мовленні, що відображається на виборі лексико-граматичних мовленнєвих форм.

Саме культурні особливості сприяють формуванню мови за допомогою додавання в неї унікальних фраз та ідіом, що є відображенням життя та способу мислення. Наприклад, в українській мові є багато виразів та приказок, які

свідчать про наші звичаї: *де батько не бажає, там син не зможе; ішов день, ішли думи; працювати на воду напусто* [83].

До того ж, культура має вплив на заснування мовленнєвих звичаїв та стилів спілкування, як от є суспільства, де не прийнято показувати емоції публічно, тому мовлення більш стримане та офіційне. І навпаки, коли переважає відкритість та емоційність, мовлення розмова буде звучати більш емоційно та експресивно. Можна стверджувати, що культура може впливати на мову як через словниковий запас, так і через стилі мовлення та її виразність, відображаючи ціннісні орієнтири суспільства.

Не залишаються без впливу культурних чинників і фонетичні особливості мови, наприклад наголос та вимова варіюються під впливом мовленнєвих стереотипів. Буває так, що деякі склади вимовляються з більшим інтонуванням для відображення емоційного стану мовця або ж для підкреслення важливості сказаного. Така характеристика стосується в першу чергу іспаномовних країн, в яких присутні висока емоційність та експресивність при спілкуванні, і, відповідно, акценти та інтонування є більш чіткими у порівнянні з іншими, більш

Неодмінним є вплив культури також на формування лінгвокультурних концептів – уявлень та символів, що служать відображенню цінностей, традицій та уявлень того чи іншого суспільства. Мовна свідомість бачить його як багатомірну мережу значень, виражених лексичними, фразеологічними, етикетними формулами, різними тактиками мовленнєвої поведінки [16].

Такі концепти віддзеркалюють менталітет народу і слугують вираженню унікальних аспектів завдяки мові. В українській лінгвокультурології існує цілий ряд концептів, пов'язаних з нашими цінностями, і слугують для передачі унікального спадку нашого народу мовними засобами. Наприклад, концепт «гостинність» символізує важливість прийняття гостей та щедрості для українського менталітету [59].

Такого роду концепти часто-густо є з глибоким символічним значенням в конкретному культурному контексті. Цінності та традиції певної спільноти знаходять своє відображення у способі вираження мови. Культура не просто

допомагає формуванню словникового запасу, а й впливає на символічне та семантичне значення лінгвокультурних концептів, що є важливими елементами ідентичності нації та сприяють вираженню унікальності народу через мову. Різноманітні цінності та традиції виражаються різними способами спілкування та мовними звичаями з глибоко укоріненими переконаннями. Скажімо, українська традиція вираження поваги старшим знаходить відбиток під час вживання відповідних форм звертання у мовленні. Культурні звичаї прослідковуються в мовних оберегах та табу, що відображає негативне або позитивне відношення до ряду явищ і предметів. На фоні цього не можна забувати і про історичні події, які неодмінно мають вплив на еволюцію мови та формування лінгвокультурних концептів. Відомо, що історичні події політичного чи економічного характеру неодмінно породжують ряд нових слів та виразів, які з часом відображають аспекти історичної пам'яті та ідентичності. Однозначно, що культура потужно впливає на мову та мовлення на різних рівнях, разом з лексикою, граматиною, фонетикою та уявленнями та символікою, вираженими лінгвокультурними концептами [3].

Можна зробити висновок, що культура виступає каталізатором для розвитку мови та створення лінгвокультурних концептів, що служить відображенню національних цінностей та унікальності народу. Дослідження такого взаємозв'язку сприяє кращому розумінню світогляду та традицій інших культур і розширює нашу мовну свідомість, що слугує більш глибокому міжкультурному спілкуванню в ширшому контексті. Вивчення ролі культури у формуванні мови та лінгвокультурних концептів дозволяє зрозуміти багатогранність та різноманітність комунікації на фоні історичного спадку нації.

1.2. Лінгвокультурема як складова частина концепту «Козак»

Будучи одним із основних в терміносистемі лінгвокультурології лінгвокультурема описує специфічні мовні та культурні явища, виражені через мову і значимі для певного культурного середовища [2].

При формулюванні визначення цього терміну враховується і лінгвістичний, і культурологічний аспекти. Лінгвістичний аспект включає мовні засоби, які виражають культурні концепції традиційних цінностей, які охоплюють специфічні лексичні одиниці, фразеологізми, мовні звороти, унікальні граматичні конструкції. Культурологічний аспект характеризує культурні аспекти, які відображаються через мову, важливі для даної культури цінності та уявлення та їх реалізацію в мовному виразі. З цієї точки зору аналізуються культурні норми, традиції, обряди, менталітет та світогляд представників визначеної культури [3].

Таким чином можна стверджувати про важливість поняття лінгвокультурема для розуміння взаємозв'язку мови та культури, виявлення та аналізу культурних особливостей через мовні явища. Це свого роду інструмент для вивчення культурної спадщини через мовну призму, що дозволяє знаходити та характеризувати специфічні мовні вирази відображення культурних концепцій традиційних цінностей. Краще розуміється не лише культурний контекст, але й розширюється уявлення про мову як основну складову культурної ідентифікації. До того ж існують теоретичні аспекти лінгвокультуреми, які розглядають процес виникнення, розвитку та функціонування мовних конструкцій у культурному контексті [10].

Лінгвокультурема, слугуючи вираженню лінгвокультурних концептів, зокрема в нашому випадку концепту «Козак», стверджує, що є невід'ємною частиною мови, яка відображає культурні аспекти та його характеристики [43].

Зокрема лінгвокультурема концепту «Козак» містить специфічні терміни, фразеологізми, метафори, виражені іменниками, прикметниками та дієсловами, які прямо чи опосередковано характеризують козацьку культуру. Наприклад, українська козацька лексична спадщина містить такі слова як *січ*, *гетьман*, *запорожець*, *козакувати*, *кошовий*, кожне з яких має власне значення та асоціації в культурному контексті козацької епохи. Лінгвокультурна термінологія виражає різні аспекти козацького життя, що містять такі поняття як честь, мужність, військова дисципліна, відвага, патріотизм, звитяга. Наприклад, фраза *честь*

козацька, визначаючи конкретний моральний кодекс, відображає основні цінності козацької ідентичності. Таким чином визначаються не лише специфічні аспекти культури козацтва, а й формуються асоціації та образи, які сприяють кращому розумінню цього аспекту української культурної спадщини. Наприклад, є фразеологізми та вирази, що безпосередньо асоціюються з козацькими життєвими традиціями: *пройти через вогонь і воду; держати свою репутацію чистою; бути вірним слову; видати козацький рід*, які передаючи конкретні значення, водночас виражають глибоке сенсове навантаження, пов'язане з козацькою культурою. Зрозуміло, що лінгвокультурні концепти є відображенням соціально-історичних аспектів. Наприклад, термін *гетьман*, вказуючи на політичний лідерський статус у козацькому суспільстві, водночас характеризує складну історичну періодизацію боротьби за незалежність українського народу.

В контексті козацької культури, лінгвокультурні концепти можна порівняти із непротими шевронами на козацьких погонах. Кожен шеврон є словом чи виразом, що має не лише лінгвістичне значення, а й віддзеркалює козацький традиційний дух. При правильному декодуванні цих «шевронів мови», розкривається не просто зміст, а й морально-історичний контекст, де кожне слово стає окремим шедевром мовного мистецтва, відображаючи горду культурно - національну спадщину [4].

Яскравим письменником та лінгвістом, який активно змальовував у своїх творах побут козака та його моральний дух, що характеризувало використання лінгвокультурних елементів для відтворення образів козаків та їхньої культури, є Б. Антоненко-Давидович. Маючи у своєму творчому доробку не лише художні, а й мово-літературознавчі праці, такі як збірка статей «Про що і як» (1962), «В літературі й коло літератури» (1964), літературно-критичні й теоретичні нариси «Здалека й зблизька» (1969), роздуми над культурою української мови «Як ми говоримо» (1970) Б. Антоненко-Давидович зробив неоціненний вклад в українську лінгвокультурологію з точки зору використання лінгвокультурних елементів для відтворення образів козаків та їхньої культури. В основі козакоцентризму Б. Антоненка-Давидовича – легенди і перекази старших членів

його родини ще з дитячих років й зберігалися в свідомості протягом життєвого шляху письменника. Концепт «Козак» фігурує в усіх періодах творчості письменника: в спогадах «Про самого себе», романі «Нащадки прадідів», оповіданнях «Бабині казки», «Слово матері», «Шурабуря». Концепт «Козак» представлено як маркер національної ідентичності митця і зосереджує в собі непереможну внутрішню стійкість та мотивацію до життя із самоусвідомленням належності до нащадків козацького роду [4].

Майстерно використовуючи у творах різні мовні прийоми, письменнику вдається колоритно передати специфіку козацької епохи. Щодо лексичного аспекту автор вживає такі терміни, як *гетьман*, *кошовий*, *запорожець*, що відтворює атмосферу козацького життя та надає тексту автентичності. Письменник формулює граматичні конструкції, характерні для діалектів або мовної манери козацького періоду, що включає в себе специфічні форми дієслова та архаїчні вирази. Структура тексту відтворює традиції та особливості козацького мовлення, використовуючи епічні описи, діалог у формі діалекту чи інші художні засоби. Письменник використовує різноманітні символи та образи, які асоціюються з козацькою культурою, зображуючи символіку, зброю, одяг, прапори, героїчну статуру козаків. У своїх творах Б. Антоненко-Давидович враховує історичні факти та події козацької епохи при створенні правдивого зображення козацького життя. Такі твори Б. Антоненка-Давидовича як «Нащадки прадідів», «Шурабуря» відображають соціальні відносини та ієрархію в козацькому суспільстві, звертаючись до питань влади, правосуддя, військової дисципліни. Підкреслюються етнічні особливості козацького народу за допомогою мовних засобів, які слугують передачі їхнього менталітету, обрядів, вірувань та звичаїв та, маючи патріотичну спрямованість, підвищують національну свідомість.

Мовні засоби створення образів складаються з лексичних та граматичних елементів, які слугують можливості передачі інформації про те чи інше явище, в нашому випадку козацький світ.

Що стосується лексичного аспекту, то, по-перше, це вживання специфічної, свого роду унікальної лексики, що характеризує звичаї, зброю, традиції та спосіб життя козаків. До прикладу, такі слова як *січ, шабля, сагайдак, кобзар, половець, степ, козаччина, гетьман, криниця, козацтво* формують атмосферу козацького середовища та формують уявлення про життя та діяльність козацького люду. По-друге, використання образних висловів та порівнянь, таких як метафори, порівняння, епітети для передачі особливостей козацького характеру, менталітету та діяльності. До прикладу, порівняння *смільвий як справжній козак, сильний як козацька шабля, вільний, як птах у небі* створюють враження про внутрішній світ та характер вояка [29].

Метафоричне вживання слів *волоцюга* чи *воля* яскраво відображає відношення до свободи та незалежності [36].

По-третє, фразеологічні вирази відображають унікальний спосіб мислення та спілкування козаків, наприклад такі, що характеризують військову діяльність: *дати ворогові знаки*, або відображають козацький дух та героїзм: *битися до останнього подиху*. До того ж козацька культура має свої власні ідіоми та приказки [5].

По-четверте, живописні детальні описи, які змальовують зовнішній вигляд, звички, вдачу козаків та атмосферу їхнього оточення, що дозволяє читачеві уявити себе посеред козацького табору чи на полі бою. У козацькому епосі частими є живописні описи походів, битв, воєнних стратегій, а також побуту та побачень з природою, що допомагає читачеві відчувати атмосферу та емоції події.

Важливою в цьому ракурсі є архаїчна граматики, оскільки її різні прояви, до прикладу давні форми дієслів чи займенників відтворюють аутентичний мовний стиль козацької епохи та відтворюють атмосферу минулого.

Такі мовні засоби, як стилі мовлення використовуються для підкреслення ключових рис характерів козаків та їхнього оточення, як от свій стиль мовлення має кожен окремий персонаж, що сприяє відображенню відповідного соціального статусу, особливостей освіти та способу життя. Таким же чином

передаються етнічна своєрідність та менталітет козацького середовища з використанням специфічних архаїчних висловів та діалектизмів [32].

В своїй сукупності ці елементи сприяють створенню автентичної козацької світобудови, що переносить в епоху великих історичних подій та захопливих

Має значення і форма передачі емоційних станів персонажів, так діалоги та внутрішні монологи відтворюють всі переживання героїв від бурхливої радості до глибокої туги. Різноманітні другорядні образи допомагають передати настроїв та атмосферу якоїсь конкретної сцени чи події, наприклад, образи природи, звуків та запахів створюють живописні моменти, які сприяють розкриттю емоційного стану дійових осіб та їх світосприйняття. Такі деталі додають тексту реалістичності та глибини і роблять його більш насиченим та захоплюючим.

Унікальні аспекти козацької культури та менталітету відображають культурні концепти в мові через специфічні символи та ідеї, дослідження яких містить наступні складові: а) символіка та атрибути, що є ключовими для козацької культури: *зброя, шаблі, козацькі хрести, кобзи*; б) цінності та ідеали, які відображають козацьку етику та світогляд: *воля, чесність, мужність, свобода, патріотизм*; в) легенди та міфи, які відтворюються у мовних конструкціях з власною характеристикою їх героїв; г) обряди та традиції, що використовуються для опису різних козацьких, святкувань та традицій; д) мовні образи та алегорії, які виражають складні філософські ідеї та поняття, пов'язані з козацькою культурою, та часто мають коріння в легендах, історіях та міфах [21].

1.2.1 Характеристика лінгвокультурного типу «Козак».

В загальній характеристиці лінгвокультурний типаж представляє собою типізованого представника визначеного народу, що побутує в колективній свідомості та легко проглядається в його культурі та може відноситися до якогось соціального прошарку населення [35].

Лінгвокультурний типаж «Козак» є одним з ключових образів української ідентичності, пронизуючи всі мовні та культурно-історичні аспекти української держави. У цьому підрозділі ми проаналізуємо особливості цього типажу, визначаючи його значення та вплив на сучасну культурну та мовну практику, розглянувши основні фактори, які характеризують його унікальність як лінгвокультурного образу в українському контексті.

Особливості лінгвокультурного типажу «Козак» потрібно розглядати на різних рівнях: від історичних коренів до сучасного сприйняття. Зародження козацтва сягає давніх часів, коли вояки-козаки, будучи обранцями своєї держави, повинні були стати захисниками її кордонів. Козаки в усі часи свого існування боролись за волю та незалежність українського народу. Козацтво відіграло ключову роль у формуванні українського національного самосприйняття, а його волелюбна етика та героїзм є символами української національної ідентичності. Козацький типаж формувався у специфічних соціально-історичних умовах українського суспільства. Всесвітньо відома козацька демократія, при якій кожен міг висловлювати свою думку та відстоювати свої права, віддзеркалилась в українській історії та культурі. Козацтво це не лише військова сила, а й соціалізована політико-економічна структура українського суспільства з неймовірним впливом на всі сфери життя держави, включаючи культуру і мистецтво. Всі ці аспекти разом формують унікальний образ козацтва як лінгвокультурного типажу, що відтворює всі глибинні цінності, ідеали та історичний досвід українського суспільства від моменту його формування і дотепер [15].

Лінгвістична характеристика проявляється у різних аспектах мови та мовлення. З точки зору лексики можна стверджувати, що козацька термінологія стала частиною української мови завдяки культурному впливу козацтва. А такі слова, як *гетьман*, *січ*, *шабля*, *корабель*, будучи символами козацької епохи, стали невід'ємною частиною української мовної практики. До того ж в українській мові і сьогодні вживається немало фразеологічних зворотів та виразів, пов'язаних з козацьким типажем: *взяти козацькі вірші* означає виявити мужність, а *козацький*

порядок – це строгий, дисциплінований порядок. Козацький образ сформував ряд мовних конструкцій та фразових оборотів: *козацька справа* як серйозне, важливе питання, *по-козацьки* означає за звичайним, природним способом. Козацтво не могло не увійти в творчий український спадок, вплинувши таким чином на розвиток літератури та мистецтва. Багато авторів присвятило свої творіння козацьким подвигам, невмирущим героям та їхнім життєписам, які відображають на тлі історичних подій козацькі ідеали та цінності [11].

Козацтво мало потужний вплив на формування національного самосприйняття та ідентичності українського народу, адже його героїзм та незалежний дух стали символами української національної ідеї, сприяючи зміцненню патріотизму серед українців. Образ козака не просто зберігається у мові й культурі, а й продовжує об'єднувати український народ у боротьбі за свободу та незалежність і сьогодні під час такої жорстокої кровопролитної війни [54].

Козацький типаж визначається як лінгвокультурний образ, що можна характеризувати фізичним, психологічним та емоційним аспектах. Щодо фізичного опису, слід сказати, що козаки завжди зображуються як сильні, міцні та витривалі воїни з гарною фізичною фактурою та спортивною статурою, а їхня зовнішність часто описується як мужня та мускуліста, широкоплеча, з високим зростом та міцним тілом. З психологічної точки зору козаків характеризують як сміливих, відважних та рішучих, таких, що володіють високим ступенем самоконтролю та ментальної міцності, і це допомагає їм протистояти труднощам, виконуючи свої зобов'язання навіть у найскрутніших умовах. Емоційність взагалі властива українському менталітету, і козаки не є винятком, їх часто описують як патріотів, відданих рідній землі та національним принципам з глибокою повагою до своєї країни та готовністю пожертвувати своїм життям заради неї [19].

Козацький типаж, як лінгвокультурний образ, втілюючи вищеописані основні риси у своїй зовнішності та поведінці, є символом національного героїзму та самовідданості у боротьбі за волю та незалежність, яку український

народ веде століттями. Фізична сила та витривалість козака свідчили про його готовність захищати свою землю в боротьбі за свободу, а психологічна міць допомагала протистояти будь-яким викликам та труднощам, в той час як емоційна відданість рідній землі робила з нього непереможного борця за національну ідею. В українській літературі та мистецтві відображено образ козака, його подвиги та непохитну віру в перемогу. Козак не лише літературний герой, це символ національної гідності та гордості, що сьогодні надихає кращих представників нашої нації на подвиги [51].

В ракурсі історичного контексту формувався козацький типаж як лінгвокультурний образ, оскільки відбувався взаємовплив козацтва на українську історію і навпаки українські традиції накладали свій відбиток на його розвиток впродовж тривалого літочислення. Виникнувши в XI-XII століттях як система військово-політичної організації на півдні сучасної України, вони здійснювали оборону від нападів з південного сходу. В епоху козацьких республік з XVI до XVIII століть козацькі війська в Україні набули значної сили та впливу. В цей час були сформовані Запорозька Січ та Слобідська Україна, які сприяли захисту та розвитку української землі. Будучи основним учасником визвольних рухів та повстань на теренах України, воїни-козаки боролися проти турецької, польської та російської навали та постійно захищали свою віру, землю та ідентичність. Проте, воюючи, козацтво безперервно робило свій внесок у культурно-мовний розвиток України створенням своєї літератури, мистецтва, збагаченням побутових звичаїв та традицій. На жаль, на початку XVIII століття після ліквідації козацьких республік було втрачено незалежність українського народу, що відображається як важке випробування в боротьбі за вільну країну. Після цього у XIX столітті відбувається активна романтизація та легендаризація козацького образу в українській культурній спадщині, що остаточно зробило козака-воїна символом національного духу та героїзму, що передавався в пам'яті народу з покоління в покоління. Після завершення історичного періоду існування козацтво продовжує бути невід'ємною частиною української ідентичності, а для

сучасної культури, мови та мистецтва козацький образ є символом національної гордості та міці [9].

Кожна історична епоха мала серйозні причини для існування такого прошарку українського суспільства, як козацтво: його зародження у XI-XII століттях знаменувалось необхідністю для відбиття нападів іноземних загарбників та збереження територіальної цілісності. Період козацьких республік XVI-XVIII століть свідчить про потужну еволюцію їх культури та формування її першочергового місця в українській історії. У майже безперервній боротьбі за волю та незалежність козаки вважали себе запорукою свободи, що стала символом нашої національної ідентичності. Культурний внесок козацтва у суспільний розвиток величезний, адже проявив себе у всіх сферах життя, від військової стратегії до мистецтва. І у наш час в контексті війни з росією козацький образ продовжує об'єднувати українців, відображаючи національну гордість та міць [31].

За величезним історичним фундаментом проглядається й багато цікавих легенд та анекдотів, що надають козацтву додаткового обриса. Оповіді про сміливих козаків, їхні подвиги та пригоди завжди захоплювали як українців, так і іноземців, додаючи водночас колориту і містики кожному періоду української історії. Пригадаймо легенду про знаменитого козака-богатиря, який виконав нездійснене завдання, або ж про сміливість козака під час порятунку свого села від небезпеки, навіяної страхом, чи про Меч Єдності: при готовності якого мають зійтися знову усі козаки разом та, піднявши меча, відновлять Козацьку Матір-Січ [80].

Не можна обійти увагою і козацькі обряди та традиції, що гармонійно співвідносились з тогочасними звичаями. Це і веселе козацьке свято, наповнене танцями, піснями та жартами, і серйозна церемонія військової присяги, під час якої промовлялась клятва на вірність своїй землі та своїм братам-збройовим. Козацтво не просто залишило слід у величезній кількості історичних документів та хронік, а й наповнило наше минуле неповторними образами та легендами, привабливими і актуальними на сьогоднішній день [79].

Як стверджувалось раніше, козацький рух відігравав провідну роль у соціально-культурному житті українського суспільства впродовж майже всього його розвитку. Козацький епос займає важливе місце в українській літературі, адже тут майстерно і всебічно демонструються відвага, самовідданість, патріотизм, що спонукає до наслідування наступні покоління. Літературні твори про козаків відображали як їхні воєнні подвиги, так і духовні цінності і внутрішні конфлікти. Козацька тематика не оминула і живопис, скульптуру та музику: портрети козаків, зображення битв та військових сцен є частими на полотнах художників, а козацькі мелодії та пісні стали невід'ємною частиною музичного спадку. Козацький етикет та моральні цінності неабияк вплинули на релігійне життя суспільства, адже більшість козаків сповідували православне християнство, що відобразилось на формуванні української релігійної традиції. Вірування та релігійні обряди цього прошарку суспільства сприяли зміцненню духовних зв'язків та колективного ідентитету. Козацькі традиції, обряди та фольклор зберігає українська культура в різноманітних піснях, танцях та розповідях, що передаються з покоління в покоління. Таке відображення козацьких цінностей та ідеалів у літературі, мистецтві, релігійних переконаннях та фольклорі сприяло позитивному формуванню національної самосвідомості.

Зрозуміло, що козацькі наративи закладені в основу української політичної та соціальної системи, адже військо було потужним фактором в утвердженні незалежності та державності України. Їхня організаційна структура та демократичні засади послужили основою для подальшого військово-політичного формування суспільства [81].

Яскраво характеризує козацький типаж мова, що включає в себе різноманітні аспекти. Відмічається насиченість власними фразеологізмами, що віддзеркалювали їхні традиції та спосіб життя. Наприклад, фраза *дати козацьке слово* означає надійність та відданість, а *збити козацький постриг* демонструє пристрасть до ризику та відважність. Багато термінів, пов'язаних з військовим побутом, такі як *сич*, *чумак*, *хорунжий*. Такого роду своєрідності мовлення

відображають унікальний характер козацького типу, формуючи мовно-культурну практику українського народу [44].

Такий аналіз мовних особливостей козацького типу сприяє кращому відчуттю козацького духу та характерностям його життя. Лексико-граматична база, збагачуючи мову унікальними висловами, відображала ключові аспекти козацької моралі та самоідентифікації. Військова та побутова термінологія, глибоко проникаючи в культурний контекст, віддзеркалювала особливості їхнього способу мислення. Мовні звичаї та норми, насичені високим ступенем шанобливості та уваги до соціальних рівнів, створювали особливу атмосферу взаємодії та спілкування серед козацького осередку. Всі ці фактори є важливими для розуміння культурно-історичної ролі козацтва в контексті української ідентичності.

Неабияке значення для козацького типу має символіка, яка відіграла надважливу роль у формуванні національної самоідентифікації. Адже стала невід'ємною складовою культурного образу козацтва, відображаючи його основні цінності та ідеали [55].

Символи козацького типу сприяли формуванню національної ідентичності та культурної спадщини нашої держави, втілюючи в собі цінності та ідеали козацького епосу та будучи своєрідним маркером самосвідомості та гордості нації. Наприклад, козацька шабля, як знаряддя військової служби, свідчила про готовність до захисту батьківщини та бути на сторожі державних інтересів. Головний убір – сагайдак служив не тільки захисту від сонця та дощу, а й став своєрідною візитною карткою козацького духу та свободи. Гетьманський жупан став символом важливості та самостійності, викликаючи асоціації з величними подвигами та боротьбою з ворогом. Тризуб – емблема української державності, що складається з трьох зубів зі своїм символічним значенням. Він став невід'ємною частиною українського герба та прапора, підкреслюючи відданість українського народу своїм традиційним ідеалам. Символіка, відображаючи козацький тип, сприяє збереженню культурної спадщини та самостверженню української нації впродовж всієї своєї історії [30].

Сформувавшись протягом століть, козацький типаж у сучасному контексті продовжує відігравати суттєву роль в різних сферах українського буття, особливо з початку збройної агресії нашого кривожерливого сусіда. На перший план виступила історична пам'ять та національна самосвідомість, де козацький типаж виступає одним із основних чинників. Пам'ять про козацтво, його подвиги і воєнний досвід підтримує та надихає українців у боротьбі з ворогом сьогодні. Сучасний політикум постійно використовує символіку та образ козаків для пропагування національних ідей та патріотичних настроїв серед населення. Козацький дух ілюструє політичні кампанії та риторику лідерів для мобілізації суспільства. Козацький образ є потужним у впливі на суспільство та його провідні ідеї, створюючи базу національної самосвідомості та відчуття національної гідності серед українців та стимулюючи патріотизм і активну громадянську позицію. Навіть в економічному аспекті присутня козацька символіка, що використовуються у бізнесових та маркетингових ходах як бренд для ефективного привернення уваги споживачів. Козацький образ є досить активним у розвитку туристичного потенціалу України, оскільки місця козацької слави, визначні пам'ятки завжди привертають увагу, сприяючи культурно-економічному туризму в країні. Вплив козацького типажу є і у мові, в якій зберігаються і сьогодні гостренькі висловлювання, що полюбилися нашому свободолюбивому народу, колоризуючи таким чином мовлення сучасників. Не говорячи вже про культуру, в якій козацький образ продовжує надихати художників, письменників, музикантів, скульпторів, кінематографів на їх творіння. На щастя і сьогодні козацькі традиції продовжують жити у фольклорній творчості та народних обрядах [13].

Все це вказує на те, що козацький типаж, зберігаючи свою актуальність у сучасному українському суспільстві, активно впливає на різні його сфери та сприяє вихованню національного духу у наступних поколіннях. Перехід козацького типажу у сучасний контекст, як бачимо, багатогранний та багатоаспектний процес, що має вплив на різні сфери життя від культури до бізнесу.

1.2.2. Концептуальне поле «козацька вдача», «козацька честь».

Концептуальне поле – це об'ємне ментальне утворення, що включає в себе як різні типи когнітивних структур, так і різні форми ментальних репрезентацій: Концептуальне поле – ланцюжок ієрархічно структурованих концептів, пов'язаних загальною смисловою компонентою [23; 56].

Поняття «козацька вдача» та «козацька честь» міцно вплетені у багатовікову історію боротьби нашого народу за свою незалежність, що створює своєрідний концептуальний фон неповторної української душі. Здавалось би ці вирази є вже дещо архаїчними, проте насправді вони є фундаментом української ідентичності та відображають гідність та моральні цінності нашої нації. Козацтво, як увіковичений символ майже безперервної боротьби за волю та незалежність, є втіленням мужності та відваги, не підкорені межами ні часу ні простору, має своє відтворення у сучасному українському суспільстві. У цьому розділі нами буде досліджено різні аспекти концептуального поля «козацька вдача» та «козацька честь», розкрито їхню сутність та вплив на українське суспільство в наш час.

Вдача – сукупність психічних особливостей, з яких складається особистість людини і які проявляються в її діях, поведінці; характер [77].

Честь – сукупність вищих моральних принципів, якими людина керується у своїй громадській і особистій поведінці [78].

Витоки понять «козацька вдача» та «козацька честь» беруть свій початок у глибокій давнині нашого етносу, сягаючи своїм корінням періоду епохи становлення козацтва. В якості військово-політичної організації козацтво відчутно виділялося, маючи свій так званий моральний кодекс честі з цінностями та принципами, які лягли в основу понять «козацька вдача» і «козацька честь». Отримуючи під час своєї еволюції різні відтінки та досить широкий спектр значень, вони віддзеркалювали як військову вправність та відвагу, так і високі моральні якості, не менш важливі для козацької громади [28].

Таке просте з точки зору словотвору, на перший погляд, словосполучення як «козацька вдача» з часом стало символом удачі, відтворюючи вміння виходу зі складної ситуації, а «козацька честь» – символом високих моральних принципів, які є формують козацький дух. Впродовж всієї української історії ці категорії змінювались та трансформувались, проте не втратили своєї ідентичності та взаємозв'язку з морально-етичними цінностями нашої нації. Відображаючись у героїчних військових подвигах, культурних традиціях та моральних принципах, вони є як частиною історичної, так і культурної спадщини.

Аналіз семантичного спектру понять «козацька вдача» та «козацька честь» у вітчизняній лінгвокультурології відтворюють розмаїття їхнього сприйняття українським суспільством зокрема. З одного боку «козацька вдача» уособлює риси, які є визначними для виживання та подальшого успіху козацького війська в надскладних військових умовах: відвага, сміливість, мужність, вольова рішучість, готовність до самопожертви заради ідеалів громади. Українська література багата образами героїв, для опису характеру яких вживаються ці якості. З іншого боку «козацька честь» відтворює основні моральні цінності козацького стану: принциповість, неодмінне дотримання слова, захист своєї гідності та честі громади. Українська література відтворює поняття «козацька честь» через зображення вчинків героїв, в яких відстоюються принципи козацького натури та проявляється готовність до самопожертви заради них. Українська культура та література зображують концепти «козацька вдача» та «козацька честь» як символи національної гордості, гідності, самовідданості та незламності, що власне лежить в основі духовних цінностей народу та його ідеалів, адже їхнє семантичне значення глибоко вкорінено в нашій свідомості [20; 21].

Українська культура у своєму повному прояві не просто зберегли, а й розвинули поняття «козацька вдача» та «козацька честь» додаючи їм нових смислових відтінків. Сучасні літературні твори, фільми, спектаклі, музичні кліпи, картини, фото активно використовують всю повноту концептуального поля «козацька вдача» і «козацька честь» для відтворення таких провідних рис

сучасного українського воїна як сміливість, відвага, чесність, невідступність перед викликами нашого воєнного часу. Ці поняття проявляються по-різному: від зображення героїв-козаків в історичних романах до символічного використання в якості утвердження гідності та мужності нації в умовах сьогодення. Вони відтворюються у сучасних викликах, з якими стикається українське суспільство, демонструючи, які цінності є важливими для їх нащадків в наш час. Як бачимо, концепти «козацька вдача» та «козацька честь» продовжують бути не лише незабутніми символами минулого, а й актуальними сьогодні, мотивуючи українське суспільство до самозахисту в сучасній воєнній обстановці [13].

Українська культура завжди окреслювала концептуальне поле «козацька вдача» та «козацька честь» не просто історико-символічним значенням, але й оживляла їх для актуального сучасного суспільства, роблячи їх невід'ємною частиною теперішнього українського духу. На сьогодні поняття «козацька вдача» та «козацька честь» проявляють себе в доволі різнобічних сферах життя: від суспільно-політичних процесів до подій економічного спрямування, стаючи, до прикладу, іміджевими брендами відомих українських трендів, що популяризує Україну в усьому світі. Це свого роду орієнтири, які направляють наше сучасне суспільство на шлях безперервного вдосконалення та розвитку самостійності. Це вже традиційне поняття «козацька вдача» надихає на наполегливість у досягненні цілей, а «козацька честь» спонукає до вірності принципам [51].

Символи, які пов'язують з козацтвом допомагають втілювати ідеї концептів «козацька вдача» та «козацька честь» у сучасній українській культурі. Будучи одним з найвідоміших такого роду, сам червоний колір став символом не просто пролитої крові, а відваги та небувалого героїзму. Ця кольорова гама зустрічається в різних аспектах: від національного одягу до обладунків спортивних команд, символізуючи войовничість козаків [33].

Не менш знаменитим символом є такий вид зброї козаків, як шабля та відома гетьманська булава – відображення військової сили, влади, відваги та надійного захисту від ворога. Тай самі образи гетьманів, як то Богдана Хмельницького, Івана Сірка, Івана Підкови, Северина Наливайко стали

оберегами української гідності та незалежності. Життя та подвиги цих особистостей були на благо вільної України і втілені в літературних творах, кіномистецтві, музичних композиціях, скульптурних пам'ятниках, надихаючи нащадків на гордість за свою націю. Українська культура, представлена символікою та образами, пов'язаними з козацтвом, спонукає сьгоднішні покоління на величні справи та успіхи, на основі провідних ідей концептів «козацької вдачі» та «козацької честі» [24].

Мистецтво у всіх його проявах зазнає значного впливу на еволюцію концептуального поля «козацька вдача» та «козацька честь», зокрема це і живопис, і графіка, і фотографія, і театр. Різні жанри відтворюють козацький епос та історичні події, формуючи асоціації з цими символічними поняттями у свідомості сучасника. Тай щодо мови, поняття «козацька вдача» та «козацька честь» активно вживаються у сучасних висловах, зворотах, фразеологізмах, не втрачаючи своєї актуальності у сучасному побуті для підкреслення ключових особистісних чоловічих якостей. Як бачимо, символіка та образи, створені на основі концептів «козацька вдача» та «козацька честь» активно інтегруються у всі сфери сучасного суспільного життя, чим надають значущості самоідентичності [44].

По відношенню до суспільства поняття «козацька вдача» та «козацька честь» асоціюються з моральними цінностями, які спонукають громадян до дотримання високої міри моральних стандартів, відданості загальнолюдським етичним принципам та ідеалам [82].

До того ж сприяють підтримці духовної спадщини для наступних поколінь, підкреслюючи неодмінність дотримання принципів чесності і сміливості в усіх сферах життя, що має спонукати людей до відповідальності за свої вчинки. В загальному поняття «козацька вдача» та «козацька честь» і далі мають досить значний вплив на сучасну громаду українців, сприяючи відображенню національної самосвідомості та прагнення до справедливого та незалежного державного укладу.

Щодо формування національної ідентичності концептуальне поле «козацька вдача» та «козацька честь» виступають незамінною її складовою, відображаючи такі ключові риси, як дотримання людської гідності, самопожертви в боротьбі за свою свободу та незалежність держави.

Не говорячи вже про моральні цінності, які лежать в їх основі в українському суспільстві, представляючи собою неодмінність відваги, доброчесності, відданості своєму народу [46].

В цілому можна сказати, що поняття «козацька вдача» та «козацька честь» відіграють далеко не останню роль у формуванні ідентичності нашої нації, її моральних цінностей та політичних переконань, ставши невід'ємною частиною української культури та всіляко сприяючи самосвідомості в моральному вихованні громадян [60].

До вище написаного варто додати кілька ремарок з приводу участі концептуального поля «козацька вдача» та «козацька честь» в суспільному житті української нації. Часто-густо вони опосередковано беруть участь у політичних діях та рішеннях, впливаючи на лідерів та громадських діячів, які можуть спиратися у вираженні своїх думок на ці концепти як моральне підґрунтя своїм діям, особливо в контексті важливих національних питань, як зараз у боротьби з корупцією чи відвоювання своїх кордонів під час війни з росією.

Політичний курс держави визначає стратегії всіх сфер життя, в тому числі виховання та освіти, де в навчальних програмах різного рівня використовуються ці поняття для патріотичного впливу на молоде покоління українців.

Навіть на міжнародній арені концептуальне поле «козацька вдача» та «козацька честь» спрямоване на захист національних інтересів, відіграючи дещо навіть стратегічну роль своїм впливом на реакцію світової спільноти на воєнні події в Україні. Адже допомагає сприймати нас на цій планеті як відважних, сміливих, благородних, порядних воїнів, готових боротися за свою свободу до останнього подиху. Такі додаткові аспекти показують ширший спектр впливу цих понять на сучасне українське суспільство та його взаємовідносини з міжнародним співтовариством.

У громадському просторі концептуальне поле «козацька вдача» та «козацька честь» може функціонувати у різного роду міроприємствах для дотримання національних традицій та цінностей різними сферами суспільства. Це і культурні заходи, і спортивні змагання, і оздоровчі події, і різноманітні громадські ініціативи, спрямовані на підтримку національної самосвідомості [30].

Мистецтво та література мають безмежний простір для продуктивного вживання цього концептуального поля, оскільки творчі особистості можуть легко скористатися цим в якості інспірації для своїх творчих доробків. Це можуть бути літературні твори, картини, пісні, музичні кліпи, кінострічки, спектаклі, мюзикли, архітектурні споруди, графічні роботи та інші витвори мистецтва, в яких акцентується увага на важливості традицій та героїчних вчинків козаків [55].

У політичній діяльності поняття «козацька вдача» та «козацька честь» можуть стати провідними складовими різного рівня політичних кампаній та ініціатив, адже політичні лідери, акцентуючи увагу на цих першочергових якостях у своїх програмах, дебатах, виступах, можуть залучитися підтримкою патріотично налаштованої громадськості та підвищити свій авторитет серед виборців.

Це далеко не повний перелік можливостей використання понять «козацька вдача» та «козацька честь», який за сприятливих умов та грамотного використання цього, якщо можна так сказати, бренду, може успішно та далекоглядно, що не мало важливо, пропагувати серед пересічних громадян почуття національної самосвідомості, сприяти їх правильному моральному вихованню, формуванню позитивних якостей українця, розвитку відчуття єдності на своїй землі.

Зважаючи на сучасні не просто виклики, а величезні загрози, які сьогодні стоять перед нами під час війни, і у зв'язку з цим потреби українського суспільства такого роду поняття відзначаються своєю важливістю для підтримки

національного опору рашистській навалі, моральної стійкості перед цим випробуванням.

Попри війну відбувається безперервний розвиток освіти та культури, які першочергово служать підтримці національних традицій та історичної спадщини, до якої беззаперечно входять такі концепти, що можуть також сприяти формуванню громадської думки при обговоренні різного роду проектів та участі громадян у суспільних ініціативах. В такому спрямуванні особливу увагу потрібно приділяти молоді, адже це майбутнє суспільства, і їх виховання неодмінно має бути національно орієнтованим. До процесів популяризації концептуального поля «козацька вдача» та «козацька честь» необхідно долучати засоби масової комунікації з неодмінним залученням творінь мистецтва та літератури для доступності всім верствам громадянського суспільства, що сприяє загальнонаціональному єднанню [13].

1.3. Стратегії перекладу лінгвокультурного концепту «Козак»

Лінгвокультурний концепт «козак» є словом-символом, що відображає глибокі історичні, культурні та політичні коди української ідентичності. При перекладі цього концепту на інші мови зустрічаються численні труднощі, пов'язані з різними аспектами цього різноманітного явища. У цьому підрозділі будуть розглянуті головні труднощі перекладу концепту «козак» та основні способи їх подолання [37].

Дослідження семантики слів та виразів, які передають культурно-історичний колорит козацтва, містить аналіз лексичних одиниць зі специфічними асоціаціями та символічністю. Наприклад, такі поняття, як *козак*, *гетьман*, *запорожець*, *січ*, *козацтво* позначають певні соціально-політичні реалії минулого і сприяють формуванню уявлення про відважних воїнів. До того ж, такий аналіз допомагає усунути перекладацькі труднощі і сприяє вибору найбільш адекватних та ефективних способів передачі їх значень іноземною мовою. До прикладу, слово *держава* для козаків на той час могло мати зовсім

інше значення, ніж для іншого соціуму, адже характеризувало не лише територіальність, а й ідею самоорганізації та відповідальності за власне майбутнє. Деякі семантичні аспекти мають іронічне або алегоричне значення, відображаючи складність сприйняття козацької культури через її співвідношення з життєвими характеристиками того часу [21].

Зміна семантичних відтінків та вживання слів у різних історичних періодах відображає еволюцію культурних концепцій і їх вплив на мовну практику та допомагає виявити специфіку мовлення у різних регіонах, соціальних групах, що розширює розуміння культурного контексту козацьких традицій. В кінцевому варіанті аналіз семантичних значень конкретних лексичних одиниць в контексті козацької культури допомагає краще сприймати індивідуально-колективні аспекти їх життя, ментальності та способу мислення, а також вплив козацтва на формування сучасної української ідентичності [38].

Провідним є мотив вільного, незалежного духу козацтва, що характеризує козаків як людей, що дотримуються своїх звичаїв, вірних своїм ідеалам та борцями за свободу. Відстоювання своєї незалежності, боротьба за права та свободу, романтика подвигу є ключовими у творчій козацькій спадщині. Тема патріотизму та національної гідності акцентується на відданості козацьким традиціям та культурному спадку українського народу, адже козацька етика та менталітет пов'язані з любов'ю до України та бажанням захищати її від зовнішніх загроз. Такі мотиви сприяють створенню вірогідних зворушливих козацьких образів, які згодом вражають діють на читачів, залишаючи глибокий слід у їх свідомості. Вибір тематики є важливим для зв'язку між минулим та сучасністю, адже часто-густо козацька тематика, відтворюючи історичні події, привертає увагу до актуальної проблематики сьогодення. Образи козаків як символи сили, волі, боротьби, незалежності стимулюють до роздумів про свої власні ціннісні орієнтири.

Стилістичні засоби досить плідно використовуються для підкреслення емоційної напруги та драматизму при описуванні різноманітних подій та життєвих ситуацій козацтва. Це і риторичні фігури, і різні варіації тону мовлення,

і певні ритми та структурні елементи для підсилення ефекту [15]. До того ж діалектні та архаїчні висловлювання відтворюють аутентичне звучання козацької мови та створюють атмосферу історичної достовірності. А такі стилістичні засоби, як епітети, анафори, антитези та іронія сприяють підкресленню специфіки козацького стилю життя та його принципів [15].

В цілому можна стверджувати, що відтворення козацької культури через мову та мовлення є унікальним для кожного автора. Мовні засоби використовуються в залежності від вибору аспектів культури та історії козаків. Порівняльний аналіз розкриває різноманітність та багатогранність козацької тематики, допомагаючи зрозуміти різні підходи до її відтворення через мовлення [45].

На думку А. Гудманяна пізнати особливості іншої культури можна, зрозуміло, що лише за допомогою перекладених матеріалів, в основі яких лежать лексичні та граматичні трансформації. Загалом виділяють такі види лексичних трансформацій як конкретизація, генералізація, зміщення, додавання та вилучення і граматичні трансформації у вигляді замін частин мови, членів та типів речення, синтаксичної перестановки, членування чи об'єднання речень. До того ж виокремлюють лексико-граматичні трансформації у вигляді функціональних замін та антонімічного перекладу [12].

Переклад лінгвокультурного концепту «Козак» є складним завданням, що вимагає не лише мовної майстерності, але й глибокого розуміння культурного, історичного та соціального контексту. Козацтво як феномен української історії та культури має специфічні риси, що відображаються у термінології, метафорах, образах та стереотипах. Вибір способу перекладу залежить від мети перекладу, аудиторії та жанру тексту. Основні способи перекладу цього концепту включають:

1. **Прямий переклад.** Застосовується у випадках, коли можливо зберегти лексичне значення без суттєвих втрат змісту чи контексту. Наприклад, такі поняття як *захистити*, *військо* мають прямі аналоги *to defend*, *army*, але разом з тим такі терміни, як *гетьман*, *кошовий отаман*, *Січ*, зазвичай транслітеруються

як *hetman*, *koshevoi otaman*, *Sich*. Цей спосіб дозволяє зберегти автентичність та підкреслити культурну унікальність термінів, проте він може бути незрозумілим для аудиторії без додаткових пояснень.

2. Транслітерація та транскрипція. Цей спосіб широко застосовується для передачі специфічних українських реалій, які не мають аналогів в іншій культурі. Наприклад, *бурдюг* перекладається як *burdyuh*, а *зимівник* — як *zuvivnyuk*. Хоча такий підхід зберігає фонетичне звучання, він потребує додавання контекстуальних пояснень, щоб допомогти читачу зрозуміти значення терміну.

3. Калькування полягає у дослівному перекладі структурних компонентів терміну. Наприклад, *Запорозька Січ* може бути перекладено як *Zaporizhian Sich*, а вислів *Де лоза – там і козак* — як *Where there is a willow, there is a Cossack*. Цей спосіб забезпечує зрозумілість і точність, проте може втратити культурні відтінки та асоціації.

4. Адаптація використовується у випадках, коли прямий переклад або транслітерація не забезпечують достатнього рівня зрозумілості. Наприклад, *кошовий отаман* може бути адаптовано як *military leader of the Sich*, а *дуб* у контексті фразеологізму може бути передано як *strong and steadfast man*. Такий підхід дозволяє зберегти функціональне навантаження концепту, але іноді спрощує або змінює його зміст [17].

5. Компенсація використовується для відшкодування втрат у перекладі через додавання пояснень або адаптацію в інших частинах тексту. Наприклад, замість дослівного перекладу терміну *гетьман* може бути використано пояснення на кшталт *Ukrainian Cossack leader*, а у примітках зазначено історичний контекст [66].

6. Контекстуалізація полягає у введенні додаткової інформації для передачі культурного та історичного значення. Наприклад, у текстах про ради на Січі можна додати пояснення про демократичний устрій козацької громади, що зробить текст зрозумілішим для іноземного читача [37].

Переклад концепту «Козак» потребує комплексного підходу, що поєднує різні способи перекладу для збереження змісту, стилю та культурної унікальності

тексту. Поєднання транслітерації, адаптації, контекстуалізації та компенсації дозволяє забезпечити адекватність перекладу для різних аудиторій. Ключовим є збереження балансу між точністю та зрозумілістю, а також передача духу українського козацтва як унікального явища світової історії та культури [1].

Висновки до Розділу 1

Культура це і соціокультурна реальність, і невід’ємна частина мовлення та мови. Ряд науковців вважають, що лінгвокультурологія зорієнтована на синхронну взаємодію мови і культури в безпосередніх комунікативних процесах, а опис повсякденної картини світу, відображений в повсякденному мовленні носіїв мови, представлено в різних дискурсах та текстах культурного спрямування. Саме культурні особливості сприяють формуванню мови за допомогою додавання в неї унікальних фраз та ідіом, що є відображенням життя та способу мислення.

Сформувавшись протягом століть, козацький типаж у сучасному контексті продовжує відігравати суттєву роль в різних сферах українського буття, особливо з початку збройної агресії росії. На перший план виступила історична пам’ять та національна самосвідомість, де козацький типаж виступає одним із основних чинників.

Лінгвокультурема концепту «козак» охоплює і специфічні терміни, і фразеологізми, і метафори, які мають різне морфологічне вираження, що прямо чи опосередковано служить характеристиці козацької культури. В цілому можна стверджувати, що відтворення козацької культури через мову та мовлення є унікальним для кожного автора. Мовні засоби використовуються в залежності від вибору аспектів культури та історії козаків. Порівняльний аналіз розкриває різноманітність та багатогранність козацької тематики, допомагаючи зрозуміти різні підходи до її відтворення через мовлення.

Аналіз семантичного спектру понять «козацька вдача» та «козацька честь» у вітчизняній лінгвокультурології свідчить, що з одного боку «козацька вдача» уособлює риси, які є визначними для виживання та подальшого успіху козацького

війська в надскладних військових умовах: відвага, сміливість, мужність, вольова рішучість, готовність до самопожертви заради ідеалів громади. З іншого боку «козацька честь» відтворює основні моральні цінності козацького стану: принциповість, неодмінне дотримання слова, захист своєї гідності та честі громади.

В цілому можна стверджувати, що відтворення козацької культури через мову та мовлення є унікальним. Відповідно мовні засоби використовуються в залежності від вибору аспектів культури та історії козаків та аудиторії.

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ «КОЗАК» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1. Труднощі перекладу вербальних репрезентантів концепту «Козак», що належать до лексико-семантичного поля «одяг та помешкання козаків».

Вербальні репрезентанти концепту – це слова або вирази, які передають суть певного концепту або ідеї. Вони допомагають нам зрозуміти та впізнати концепт у різних контекстах, які використовуються для опису певних культурних, соціальних або особистісних явищ [4]. Вербальні репрезентанти концепту «Козак», які досліджуються в даній роботі є в своїй більшості загальноновживаними і зустрічаються майже всюди: в піснях, віршах, романах, повістях, художніх, документальних та мультиплікаційних фільмах, драматургічних творах, та й в самому побуті українського народу.

Одним з яскравих досліджень козацьких традицій є захоплююча науково-популярна розповідь «Як козаки Україну боронили» Ю. Мицика та С. Плохія [81] про виникнення українського козацтва, його розквіт і занепад. Автори яскраво та достовірно характеризують звичаї козацтва, військове мистецтво, побут та устрій Запорозької Січі, окреслюючи вплив козацьких традицій на менталітет та суспільно-політичне життя сучасних українців.

Нами було виділено основні вербальні репрезентанти концепту «Козак», які використовуються в книзі «Як козаки Україну боронили» Ю. Мицика та С. Плохія [81]. Наведемо нижче уривки із перекладом на англійську мову та проаналізуємо переклад.

Цей край активно заселявся й освоювався козаками.

У найзручніших місцях понад берегами рік і річечок, на островах, у ярах, балках чи байраках вони засновували свої поселення. Не випадково давно існує прислів'я, яке згадував у своєму творі український літописець початку XVIII ст.

Григорій Граб'янка, хоч і в децю зміненому вигляді: *«Де лоза – там і козак, а де байрак – там по сто і по двісті козаків»*.

Козацькі поселення залежно від їх величини називалися по-різному. Найменшими були **бурдюги**, тобто **землянки**. У виритих ямах ставили стіни з плетеного хмизу, навколо стін нагортали землю, робили дах. Нерідко бурдюг був печерою у глинищі з одного боку пагорба, яка складалася з одного або двох приміщень. Зверху робився отвір-димохід.

Зимівником називалися у запорожців **хутірці**, що склалися з двох-трьох хат для людей і різних господарських будівель (комори, клуні, стайні, хліви, курники, льохи, омшаники (зимові приміщення для бджіл), часом кузня, млин тощо). Зимівники будувалися кількома господарями, у кожного з яких було по 3-6 козаків і по 10 наймитів (молодиків). Пізніше кількість наймитів обчислювалася десятками [81, с.37].

Пропонуємо розглянути наш варіант перекладу:

This region was actively settled and developed by the Cossacks.

In the most convenient locations along the banks of rivers and streams, on islands, in ravines, gullies, or valleys, they established their settlements. It is no coincidence that there is an old proverb, referenced in a somewhat altered form by the Ukrainian chronicler of the early 18th century, Hryhoriy Hrabianka, in his work: «Where there is a willow, there is a Cossack; and where there is a gully, there are a hundred or even two hundred Cossacks.»

*Cossack settlements were called differently depending on their size. The smallest ones were called **burdyuhy (dugouts)**. These were earthen shelters with walls made of woven branches, which were covered with soil, and a roof was constructed on top. Often, a burdyuh was a cave dug into a clay slope of a hill, consisting of one or two rooms. A chimney hole was made at the top for ventilation.*

*The **zymivnyky (wintering settlements)** were small homesteads built by the Zaporizhian Cossacks. These consisted of two or three houses for people and various utility buildings, such as granaries, barns, stables, pigsties, chicken coops, cellars, beehive shelters (winter storage for bees), and sometimes a forge or a mill. The*

zymivnyky were constructed by several landowners, each of whom had 3-6 Cossacks and 10 hired workers (young men). Later, the number of hired workers reached dozens

У наведеному вище тексті українською мовою ми виділили вербальні репрезентанти концепту «Козак», теж саме ми зробили і у тексті англійською мовою. Пропонуємо розглянути більш детально кожен випадок.

1. *«Де лоза – там і козак, а де байрак – там по сто і по двісті козаків».* – *«Where there is a willow, there is a Cossack; and where there is a gully, there are a hundred or even two hundred Cossacks».* Здійснено контекстуальний переклад. *Лоза* і *байрак* перекладені як *willow* і *gully*, що передає загальний сенс про місця, де зазвичай збиралися козаки.

2. *Козацькі поселення – Cossack settlements.* Здійснено прямий дослівний переклад.

3. *Бурдюг – burduyh* . Здійснено переклад шляхом транскрибування, щоб зберегти автентичність, оскільки термін є специфічно українським і не має точного аналога в англійській мові.

4. *Землянка – dugout* Здійснено прямий дослівний переклад.

5. *Зимівник – zymivnyk (wintering settlement).* Здійснено переклад шляхом транскрибування, щоб зберегти автентичність та калькування (*wintering settlement*).

6. *Хутирець – small homestead.* Здійснено переклад способом адаптації, переклад терміну передає загальний сенс невеликого сільського поселення.

Отже, на основі наведених вище прикладів лексичних перекладацьких трансформацій у процесі перекладі тексту із української мови на англійську зроблено висновок про те, що з 6 випадків у 4 випадках було здійснено дослівний переклад, в 2 випадках способом транскрибування (в одному з яких було застосовано комбінацію транскрибування та калькування), в 1 випадку способом адаптації та в 1 випадку було застосовано контекстуальний переклад.

Переклад вербальних репрезентантів концепту «Козак», що належать до лексико-семантичного поля «одяг та помешкання козаків», є складним і багатограним завданням. Під час перекладу дуже важливо зберегти

автентичність і унікальність опису козацького побуту, одночасно намагаючись передати всі культурні та історичні нюанси. Використання комбінації різноманітних методів може допомогти досягти адекватного результату, наприклад використовувати транскрипцію для унікальних термінів і описовий переклад для пояснення їх значення, разом з тим слід уникати надмірного пояснення в художніх текстах, аби зберегти атмосферу. Але кожен випадок потребує індивідуального підходу.

2.2. Труднощі перекладу вербальних репрезентантів концепту «Козак», що належать до лексико-семантичного поля «назви та військові звання козаків».

Розглянемо наступний уривок з зазначеної вище книги.

*Зазвичай ради проходили на **січовому** майдані, але під час воєн та походів вони могли відбуватися у будь-якому місці. Так, Боплан згадував, що у Романкові на великому пагорбі «інколи збираються козаки, щоб провести свою раду і зібрати військо». **Загальна (військова) рада** відбувалася на Січі звичайно двічі-тричі на рік (1 січня, 1 жовтня та на другий-третій день після Великодня). Крім того, кожен козак міг зажадати скликання ради у будь-який день з будь-якого приводу. На радах обирали **запорозьку адміністрацію** – старшину, тобто **гетьмана** або **кошового отамана**, суддю, **писаря**, **осавула**, а також менших **достойників** – **довбиша**, **пушкаря** та інших. Зазначимо, що поруч зі словом «гетьман» вживалося на Січі майже рівнозначне «кошовий отаман» [81, с.50].*

Пропонуємо розглянути наш варіант перекладу:

*Typically, councils were held in the **Sich** square, but during wars and campaigns, they could take place anywhere. For example, Beauplan mentioned that in Romankiv, on a large hill, «the Cossacks would sometimes gather to hold their council and assemble their army.»*

*The **general (military) council** usually took place in the Sich two or three times a year (on January 1, October 1, and on the second or third day after Easter).*

Additionally, any Cossack could demand the convening of a council on any day for any reason.

*During the councils, the **Zaporizhian administration**, or senior leadership, was elected—this included the **hetman** or **koshevyi otaman**, the judge, the **scribe**, the **osaul**, as well as lower-ranking officials such as the **dovbysh** (drummer), the **pushkary** (artillerymen), and others. It is worth noting that alongside the term "hetman," the nearly equivalent term «*koshevyi otaman*» was used in the *Sich*.*

У наведеному вище тексті українською мовою ми виділили вербальні репрезентанти концепту «Козак», теж саме ми зробили і у тексті англійською мовою. Пропонуємо розглянути більш детально кожен випадок.

1. *Січовий* – *Sich*. При перекладі використовується калькування.
2. *Загальна (військова) рада* – *general (military) council*. Здійснено прямий дослівний переклад.
3. *Запорозька адміністрація* – *Zaporizhian administration*. Здійснено прямий дослівний переклад.
4. *Гетьман* – *hetman*. Здійснено переклад шляхом транскрибування.
5. *Кошовий отаман* – *koshevyi otaman*. Здійснено переклад шляхом транскрибування.
6. *Писарь* – *the scribe*. Здійснено переклад шляхом транскрибування.
7. *Осаул* – *the osaul*. Здійснено переклад шляхом транскрибування.
8. *Довбиш* – *the dovbysh (drummer)*. Здійснено переклад шляхом транскрибування, щоб зберегти автентичність та калькування (*drummer*).
9. *Пушкарь* – *the pushkary (artillerymen)*. Здійснено переклад шляхом транскрибування, щоб зберегти автентичність та калькування (*artillerymen*).

Отже, на основі наведених вище прикладів лексичних перекладацьких трансформацій у процесі перекладі тексту із української мови на англійську зроблено висновок про те, що з 9 випадків у 6 випадках способом транскрибування (2 з яких поєднано з калькуванням), 2 випадках було здійснено дослівний переклад, в 1 випадку способом калькування.

В лексико-семантичному полі «назви та військові звання козаків» найбільш оптимальним є дослівний переклад у випадку можливості підбору адекватного еквіваленту, коли ж ми маємо справу з історичними термінами як *гетьман*, *писарь*, *довбиш*, для збереження культурної специфіки варто застосовувати транскрибування.

2.3. Труднощі перекладу вербальних репрезентантів концепту «Козак», що належать до лексико-семантичного поля «речі особистого вжитку».

Нами було виділено основні вербальні репрезентанти концепту «Козак», які використовуються в книзі «Як козаки Україну боронили» Ю. Мицика та С. Плохія [81]. Наведемо нижче уривки із перекладом на англійську мову та проаналізуємо переклад лексем та словосполучень, що належать до лексико-семантичного поля «речі особистого вжитку».

*У трактаті анонімного польського автора першої половини XVII ст. знаходимо важливі дані про речі, які насамперед козаки брали у похід. Не бракувало тут «куль залізних, **пороху**, возів окованих, колясок, вудил для коней, шор, або червоних **чобіт**, **кирас**, серм'ят, шапок, **прапора або китайки для нього**, барабанів, **тулумбасів**, коней для артилерії, коней для піхоти і для підвозу драгунів, кульбак, пива, горілок, медів, сухарів, **мідних казанів**, **сокир**, **заступів**, борошна, масла, сідел» [81, с.10].*

Пропонуємо розглянути наш варіант перекладу:

*In a treatise by an anonymous Polish author from the first half of the seventeenth century, we find important information about the items that the Cossacks primarily took on a campaign. There was no shortage of «iron balls, **gunpowder**, chained wagons, buggies, bridles for horses, shorts or **red boots**, **kiras**, sermiats, hats, **a flag or a fabric for it**, drums, **tulumbas**, horses for artillery, horses for infantry and for transporting dragoons, kulbacks, beer, vodka, honey, crackers, **copper cauldrons**, **axes**, **chocks**, flour, oil, saddles».*

У наведеному вище тексті українською мовою ми виділили лексем та словосполучень, що належать до лексико-семантичного поля «речі особистого вжитку», теж саме ми зробили і у тексті англійською мовою. Пропонуємо розглянути більш детально кожен випадок.

1. *Порох* – *gunpowder*. Здійснено прямий дослівний переклад.
2. *Червоні чоботи* – *red boots*. Здійснено прямий дослівний переклад.
3. *Кираса* – *kiras*. Це приклад транслітерації, оскільки термін *кираса* є специфічним для військового спорядження і не має точного аналогу в англійській мові.
4. *Прапор або китайка для нього* – *a flag or a fabric for it*. Здійснено переклад способом адаптації, а саме заміни *китайка* на *fabric* при перекладі.
5. *Тулумбас* – *tulumbas*. Це приклад транслітерації, оскільки тулумбас є специфічним музичним інструментом, не має точного аналога в англійській мові.
6. *Мідний казан* – *copper cauldron*. Здійснено прямий дослівний переклад.
7. *Сокира* – *axe*. Здійснено прямий дослівний переклад.
8. *Заступ* – *chock*. Здійснено переклад способом адаптації.

Отже, на основі наведених вище прикладів лексичних перекладацьких трансформацій у процесі перекладі тексту із української мови на англійську зроблено висновок про те, що з 8 випадків у 4 випадках було здійснено дослівний переклад, в 2 випадках способом адаптації, в 2 випадку способом транскрибування.

Лексико-семантичне поле «речі особистого вжитку» концепту «Козак» охоплює предмети, що відображають спосіб життя, побутові потреби та соціокультурну специфіку козаків. Їх переклад викликає низку труднощів через історичну та культурну унікальність. Найбільш оптимальним є використання комбінованих стратегій (транскрипції, описового перекладу та додаткових пояснень), що дозволяє максимально зберегти як зміст, так і атмосферу оригінального тексту.

2.4. Труднощі перекладу вербальних репрезентантів концепту «Козак», що належать до лексико-семантичного поля «зовнішність козаків».

Козацька зовнішність є не лише фізичною характеристикою, а й відображенням соціального статусу, культурної традиції та менталітету.

Розглянемо наступний уривок з книги «Як козаки Україну боронили».

А який вигляд мали запорожці? Фотографій вони нам, звичайно, не залишили, але малюнки із зображенням козаків, картини, портрети і навіть ікони, про які вже йшлося вище, сьогодні дають можливість вченим-історикам скласти уявлення про зовнішній вигляд, одягу козаків.

*Один з найбільш ранніх малюнків – це портрет козацького провідника Івана Підкови, страченого польським урядом на вимогу Туреччини кінця XVI ст. Його зображено з довгими **вусами**, з **оселедцем** на голові та з **серезкою** у вусі. Всі ці риси зовнішнього вигляду козацького ватажка присутні також на іншому малюнку – зображенні козака Гаврила Голубка, теж зробленому у XVI ст. Зовсім не схожий на них, якщо судити з малюнка 1622 р., гетьман Запорозького Війська Петро Конашевич-Сагайдачний. Його зображено верхи на коні у шапці та з довгою бородою [81, с.322].*

Пропонуємо розглянути наш варіант перекладу:

And what did the Zaporizhian Cossacks look like? Of course, they didn't leave us photographs, but drawings depicting Cossacks, paintings, portraits, and even icons, as mentioned earlier, today allow historians to form an idea of their appearance and clothing.

*One of the earliest depictions is a portrait of the Cossack leader Ivan Pidkova, executed by the Polish government at Turkey's demand in the late 16th century. He is portrayed with long **mustaches**, a **traditional oseledets hairstyle** on his head, and an **earring** in his ear. All these features of the **Cossack leader's** appearance are also present in another depiction—a portrait of the Cossack Havrylo Holubok, also created in the 16th century.*

Quite different from them, judging by a drawing from 1622, is the Hetman of the Zaporizhian Army, Petro Konashevych-Sahaidachny. He is depicted mounted on a horse, wearing a cap and sporting a long beard.

У наведеному вище тексті українською мовою ми виділили вербальні репрезентанти концепту «Козак», теж саме ми зробили і у тексті англійською мовою. Пропонуємо розглянути більш детально кожен випадок.

1. *Вуса – mustache*. Здійснено прямий дослівний переклад.

2. *Оселедець – traditional oseledets hairstyle*. При перекладі використовується адаптація. Термін *оселедець* було збережено в оригінальній формі (*oseledets*), оскільки це унікальне слово для позначення традиційної козацької зачіски, яка не має прямого аналога в англійській мові. Калькування в такому випадку доречно, адже термін пояснюється контекстуально.

3. *Сережка – earring*. Здійснено прямий дослівний переклад.

На основі наведених вище прикладів лексичних перекладацьких трансформацій у процесі перекладі тексту із української мови на англійську зроблено висновок про те, що з 3 випадків у 2 випадках було здійснено дослівний переклад, в 1 випадку способом адаптації.

Розглянемо ще один уривок, який описує типовий образ козака.

*Так під час розкопок, які проводив доктор історичних наук Ігор Кирилович Свєшніков на місці Берестецької битви 1651 р., були знайдені козацькі канцелярія, зброя, **порохівниці**, **люльки**, предмети побуту...*

*Довгі вуса, оселедець, закритий характерною шапкою (як розповідав сторічний запорожець Микита Корж, тільки коли козак одягав шапку, почував себе справжнім козаком), сорочка, **черкеска**, широкий пояс і широченні **шаровари**, чоботи – ось образ козака, який зберігся в народній пам'яті [81, с.323].*

Пропонуємо розглянути наш варіант перекладу:

*Thus, during the archaeological excavations conducted by Doctor of Historical Sciences Ihor Sveshnikov at the site of the Battle of Berestets in 1651, Cossack chancellery, weapons, **powder flasks**, **pipes**, and household items were found...*

*Long mustache, a traditional oseledets hairstyle covered with a distinctive hat (as the centenarian Cossack Mykyta Korzh said, only when a Cossack wore a hat he did feel like a real Cossack), a shirt, a **Circassian jacket**, a wide belt and **sharovary (wide trousers)**, and boots – this is the image of a Cossack that has been preserved in the people's memory.*

У наведеному вище тексті українською мовою ми виділили вербальні репрезентанти концепту «Козак», теж саме ми зробили і у тексті англійською мовою. Пропонуємо розглянути більш детально кожен випадок.

1. *Порохівниці – powder flasks*. Переклад здійснено способом компенсації.

2. *Люльки – pipes*. Здійснено прямий дослівний переклад.

3. *Черкеска – Circassian jacket*. При перекладі використовується адаптація. Також зберігають оригінальні назви, щоб передати автентичність і зберегти культурний контекст.

4. *Шаровари – шаровари (wide trousers)* Здійснено переклад шляхом транскрибування та калькування.

Отже, на основі наведених вище прикладів лексичних перекладацьких трансформацій у процесі перекладі тексту із української мови на англійську зроблено висновок про те, що з 4 випадків у 1 випадку було здійснено дослівний переклад, в 1 випадку способом адаптації, в 1 випадку способом транскрибування з калькуванням та в 1 випадку способом компенсації.

Багато термінів, які описують зовнішність козаків, мають глибокий культурний підтекст. Наприклад *оселедець* – традиційна зачіска козаків, яка символізує військову гідність і належність до козацького братства, *вуса* часто підкреслювали мужність і зрілість. Разом з тим іноземна аудиторія може не розуміти символічного значення цих елементів. Прямий переклад без пояснення може бути недостатньо інформативним. Також опис зовнішності козаків у текстах часто має емоційне або ідеологічне забарвлення, що може впливати на сприйняття тексту іншомовною аудиторією.

2.5. Труднощі перекладу вербальних репрезентантів концепту «Козак», що належать до лексико-семантичного поля «риси характеру козаків»

Козацький характер формувався в унікальних історичних та соціальних умовах, що відбилося на розвитку специфічних рис, які можуть бути незрозумілими для носіїв інших культур. На образ козака протягом століть накладалися різні ідеологічні шари, що ускладнює виділення автентичних рис.

Розглянемо уривок з книги «Як козаки Україну боронили».

Отже, козацтво утворилося у ході постійної боротьби українського народу проти Османської імперії та Речі Посполитої. Козацький стан формувався поступово, платячи власною кров'ю за «здобуті права й вольності», за гучну славу. Він стояв вище за селян та міщан, але нижче за дрібних феодалів — шляхти. У незалежній Українській державі часів Богдана Хмельницького козацтво стає, не пориваючи своїх зв'язків з українським народом, вищим класом. Саме тоді широкі маси у боротьбі проти іноземних загарбників козачилися, тож не випадково українців у XVII – першій половині XVIII ст. у Європі часто називали козацькою нацією [81, с.14].

Пропонуємо розглянути наш варіант перекладу:

*Thus, **the Cossacks** emerged in the course of the ongoing struggle of the Ukrainian people against the Ottoman Empire and the Polish-Lithuanian Commonwealth. The Cossack estate was formed gradually, paying with their own blood for the "acquired rights and freedoms", for their resounding fame. They stood above the peasants and townspeople but below the petty feudal lords - the szlachta. In the **independent** Ukrainian state of Bohdan Khmelnytsky's time, **the Cossacks** became, without breaking their ties with the Ukrainian people, the upper class. It was then that the broad masses, in the struggle against foreign invaders, **became cossacks**, so it is no coincidence that Ukrainians in the 17th and early 18th centuries were often called the Cossack nation.*

У наведеному вище тексті українською мовою ми виділили вербальні репрезентанти концепту «Козак», теж саме ми зробили і у тексті англійською мовою. Пропонуємо розглянути більш детально кожен випадок.

1. *Козацтво – the Cossacks*. Здійснено дослівний переклад – найбільш точний і стислий варіант, який зберігає історичну та культурну специфіку терміна. Також можливо використовувати більш розгорнутий варіант, наприклад, *Cossack community* або *Cossack society*, але в даному контексті *the Cossacks* є більш доречним.

2. *Незалежний – independent*. Здійснено дослівний переклад, було використано англійський еквівалент.

3. *Козачитися – to become Cossacks*. Здійснено переклад способом адаптації, де дієслово *козачитися* передано як *to become Cossacks* для кращої граматичної конструкції.

Отже, на основі наведених вище прикладів лексичних перекладацьких трансформацій у процесі перекладі тексту із української мови на англійську зроблено висновок про те, що з 3 випадків у 2 випадках було здійснено дослівний переклад, в 1 випадку способом адаптації.

Розглянемо наступний уривок.

Боротися з ворожими силами, які оточували Україну майже з усіх боків, було неймовірно тяжко, і той факт, що козацтво існувало століттями, яскраво промовляє про його волелюбство, героїзм, незламність сили духу ... [81, с.110].

Пропонуємо розглянути наш варіант перекладу:

It was incredibly difficult to fight the enemy forces that surrounded Ukraine from almost all sides, and the fact that the Cossacks existed for centuries clearly speaks to their love of freedom, heroism, and indomitable spirit...

У наведеному вище тексті українською мовою ми виділили лексико-семантичного поля «риси характеру козаків», теж саме ми зробили і у тексті англійською мовою. Пропонуємо розглянути більш детально кожен випадок.

1. *Волелюбство – love of freedom*. Переклад здійснено способом калькування.

2. Героїзм – *heroism*. Здійснено дослівний переклад.

3. Незламність сили духу – *indomitable spirit*. Переклад здійснено способом калькування.

Отже, на основі наведених вище прикладів лексичних перекладацьких трансформацій у процесі перекладі тексту із української мови на англійську зроблено висновок про те, що з 3 випадків у 2 випадках було здійснено переклад способом калькування, в 1 випадку – дослівний переклад.

Розглянемо ще один уривок, де описується кобзарство.

*Багатотьох з них віддавали у навчання до старих **кобзарів** ще хлопчиками. Засвоївши науку, вони перебували на **Січі** як звичайні козаки, брали участь у морських та сухопутних походах, займалися промислами. У вільний час кобзарі співали для своїх побратимів пісень, розповідаючи про тяжкий та одночасно героїчний шлях народу. Дехто приходив до кобзи, підірвавши здоров'я, а найчастіше втративши зір під час військових походів.*

*Багато пісень складено кобзарями про тяжку, нужденну долю українського народу. Бідний козак – козак-нетяга, козак-гомота – це один з найулюбленіших персонажів у кобзарських піснях та думах, саме він був у народних очах уособленням всього найкращого в козацтві: **хоробрості, чесності, відданості батьківщині**.*

Пропонуємо розглянути наш варіант перекладу:

*Many of them were sent to study with old **kobzars** when they were still boys. Having mastered the craft, they lived in **the Sich** as ordinary Cossacks, participated in naval and land campaigns, and engaged in various trades. In their free time, the kobzars sang songs for their comrades, narrating the **difficult yet heroic path of the people**. Some turned to the kobza after their health was undermined, most often losing their sight during military campaigns.*

Many songs were composed by kobzars about the hard and impoverished fate of the Ukrainian people. The poor Cossack – the Cossack-netiaha, the Cossack-holota – is one of the most beloved characters in kobzar songs and dumas. In the eyes of the

*people, he embodied all the best traits of the Cossack spirit: **bravery, honesty, and devotion to the homeland.***

У наведеному вище тексті українською мовою ми виділили вербальні репрезентанти концепту «Козак», теж саме ми зробили і у тексті англійською мовою. Пропонуємо розглянути більш детально кожен випадок.

1. *Кобзар – kobzar*. Це традиційний український співець, який виконував епічні народні пісні, думи та інші вокально-музичні твори, супроводжуючи їх грою на кобзі. Здійснено переклад шляхом транскрибування.

2. *Січ – the Sich*. Здійснено переклад шляхом транскрибування.

3. *Героїчний шлях народу – difficult yet heroic path of the people*. При перекладі використовується компенсація. Додано *difficult* для підкреслення тягарів, які несли козаки, і *heroic* для відображення їхньої відваги.

4. *Хоробрість – bravery* Здійснено прямий дослівний переклад.

5. *Чесність – honesty*. Здійснено прямий дослівний переклад.

6. *Відданість батьківщині – devotion to the homeland*. При перекладі використано адаптацію. *Devotion* передає ідею відданості, але не повністю охоплює глибину цього поняття в українській культурі.

До того ж кобзарі-запорожці є представниками музичної культурної ідентичності України. Героїчний епос українського народу був трагічним, бо оспівував наслідки воєн, які вели козаки в боротьбі за свою територію з турками і татарами – сумна доля невільників, українських бранців та бранок описувалась у думах та історичних піснях «Маруся Богуславка», «Втеча трьох братів з Азова, з турецької неволі». Крім того багато народних пісень присвячено подіям Визвольної війни, де прославлялися українські гетьмани Богдан Хмельницький, Іван Богун, полковник Морозенко та інші: «Чи не той то хміль...», «Іван Богун», «Ой Морозе, Морозенку, ти славний козаче», «Перемога під Корсунем» [81, с. 306].

На основі наведених вище прикладів лексичних перекладацьких трансформацій у процесі перекладі тексту із української мови на англійську зроблено висновок про те, що з 6 випадків у 2 випадках було здійснено прямий

дослівний переклад, в 2 випадках методом транскрибування, в 1 випадку використано адаптацію, в 1 випадку – компенсацію.

Переклад характерних рис козаків потребує дбайливого підходу з акцентом на збереження культурної й історичної автентичності. Використання описового перекладу, роз'яснень та збереження стилістичного і тонального відповідності до оригіналу допомагає подолати ці труднощі. Водночас, жоден переклад не зможе повністю відобразити всю багатозначність та глибину вербальних репрезентантів, тому дуже важливо враховувати контекст під час перекладу для більшої інформативності для реципієнта.

Висновки до Розділу 2

В сучасному перекладознавстві під стратегію перекладу розуміють сукупність етапів перекладу та перекладацьких дій, зорієнтованих на розв'язання глобальних та локальних завдань перекладу для досягнення формальної подібності перекладу оригінальному тексту.

Перекладацька стратегія це свого роду програма перекладацьких дій або навіть метод виконання завдання перекладу з комунікативної точки зору, яке ґрунтується на адекватній передачі на іноземну мову комунікативної інтенції, при якій неодмінно потрібно брати до уваги культурно-історичні особливості оригінального тексту. Це програма виконання перекладацької діяльності, що ґрунтується на загальних та специфічних засадах певної комунікативної ситуації. З точки зору перекладача як суб'єкта процесу перекладу стратегію можна розглядати в якості плану дій. Проте це не жорстка послідовність, а гнучке варіювання в межах обраних орієнтирів і основного завдання перекладу. Існують чинники, які впливають на формування такого плану дій: мета перекладу, тип тексту, який потрібно перекласти, адресат перекладу. Зрозуміло, що стратегії Загалом, з книги «Як козаки Україну боронили» Ю. Мицика та С. Плохія [81] проаналізовано 42 вербальних репрезентантів концепту «Козак», при перекладі яких було використано прямий дослівний переклад у 18 випадках

(43%), способом транскрибування в 13 випадках (31%), адаптацію було використано в 6 випадках (14%), калькування в 3 випадках (7%) та в 2 випадках було застосовано компенсацію (5%).

Отже в контексті адаптації до цільової англомовної аудиторії та збереження автентичності концепту «Козак», можна зробити наступні висновки щодо стратегічних підходів у перекладі:

1. Літературний переклад є ефективним для такої англомовної аудиторії, що цінує вишукане оформлення літературної мови, адже дозволяє зберегти автентичність та естетику оригінального тексту, проте процес ускладнюється, якщо реципієнти не знайомі з українськими традиціями та специфікою нашої мови.

2. Точний переклад зорієнтований на максимальне відтворення змісту оригіналу без будь-якого додавання чи видалення. Ефективність такої стратегії залежить від можливості англомовного реципієнта оцінити точність та доступність мовного вислову.

3. Культурно-адаптований переклад спрямований на адаптацію оригінального тексту до культурного контексту англомовної аудиторії при збереженні автентичності концепту «Козак».

4. Контекстуальний переклад зберігає атмосферу та контекст оригінального тексту при відтворенні історичного та соціокультурного контексту, в якому вживається концепт «Козак».

5. Творчий переклад використовує творчі прийоми для вираження смислу та емоційного забарвлення оригінального тексту. Ефективний для творчої та артистичної аудиторії, що вимагає від перекладача відповідної креативності та формування власного стилю.

При врахуванні потреби та очікувань цільової англомовної аудиторії, кожна з представлених стратегій могла б бути ефективною для збереження автентичності при передачі концепту «Козак» у перекладі на іншу мову.

При перекладі лексичних одиниць концепту «Козак» в основному представлені дослівний переклад, та способом транскрибування. Перевагою

дослівного перекладу виступає точність, що сприяє збереженню автентичності, а недоліком – незвичність для цільової аудиторії та подекуди неприродне звучання. Транскрибування дає змогу зберегти оригінальне звучання, але часто потребує додаткового пояснення термінів.

Кожна стратегія зі своїми перевагами та недоліками і її вибір залежить від конкретного завдання перекладу, особливостей оригінального тексту та очікувань цільової аудиторії. Як бачимо літературний переклад здатен забезпечити вишуканість та естетичність мовного виразу, проте можлива складність для сприйняття англійської аудиторії, для якої є чужими культурні традиції, що лежать в основі оригінального тексту. З іншого боку, стратегії, які адаптують концепт до культурного контексту реципієнта, здатні забезпечити більшу зрозумілість, але при цьому втратити часткову автентичність оригінального тексту. Вибір оптимальної стратегії перекладу концепту «Козак» є залежним від цілого ряду факторів, які кожен перекладач має враховувати при виборі стратегії та здійснювати індивідуально в кожному конкретному випадку для якісного та ефективного відтворення в англійській мові.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження щодо передачі лінгвокультурного концепту «Козак» при перекладі на англійську мову зроблено наступні висновки.

Розглянуто культурні, історичні та соціальні виміри лінгвокультурного концепту «Козак» в українській мовно-культурній парадигмі. Культура є водночас і соціокультурною реальністю, і невід'ємною частиною мови. Лінгвокультурологія зорієнтована на синхронну взаємодію мови і культури в безпосередніх комунікативних процесах, а опис повсякденної картини світу, відображений в повсякденному мовленні носіїв мови, представлено в різних дискурсах та текстах культурного спрямування. Культурні особливості сприяють формуванню мови за допомогою додавання в неї унікальних фраз та ідіом, що є відображенням життя та способу мислення.

Досліджено специфіку передачі лінгвокультурного концепту «Козак» при перекладі на англійську мову з урахуванням історичного та культурного контексту. Сформувавшись протягом століть, козацький типаж у сучасному контексті продовжує відігравати істотну роль в різних сферах українського буття, особливо з початку російсько-української війни. На перший план виступила історична пам'ять та національна самосвідомість, де козацький типаж виступає одним із основних чинників.

Проаналізовано роль лінгвокультурної компетенції у процесі перекладу лінгвокультурних концептів, зокрема «Козак». Лінгвокультурема концепту «Козак» містить специфічні терміни, фразеологізми, метафори, виражені іменниками, прикметниками та дієсловами, які прямо чи опосередковано характеризують козацьку культуру. В цілому можна стверджувати, що відтворення козацької культури через мову та мовлення є унікальним для кожного автора. Мовні засоби використовуються в залежності від вибору аспектів культури та історії козаків. Порівняльний аналіз розкриває різноманітність та багатогранність козацької тематики, допомагаючи зрозуміти різні підходи до її відтворення через мовлення.

Виявлено стратегії та методи перекладу, які найкраще відображають лінгвокультурний зміст концепту «Козак» в англійській мові та представлено практичні приклади перекладу концепту «Козак» на англійську мову з різних лінгвокультурних контекстів. При перекладі лексичних одиниць концепту «Козак» представлені як дослівні, так і функціональні переклади. Перевагою дослівного перекладу виступає точність, що сприяє збереженню автентичності, а недоліком - незвичність для цільової аудиторії та подекуди неприродне звучання. З наведених з книги «Як козаки Україну боронили» Ю. Мицика та С. Плохія [81] проаналізовано 42 вербальних репрезентантів концепту «Козак», при перекладі яких було використано прямий дослівний переклад у 18 випадках (43%), способом транскрибування в 13 випадках (31%), адаптацію було використано в 6 випадках (14%), калькування в 3 випадках (7%) та в 2 випадках було застосовано компенсацію (5%).

Фахівцям рекомендується використовувати такий стиль перекладу, який би дозволяв зберігати зв'язність тексту попри вживання фразеологізмів. Не зважаючи на всю складність переклад козацьких фразеологізмів на англійську мову є цікавим неординарним завданням, для якого потрібні не лише ґрунтовні знання української та англійської мов, а й специфіки обох народних культур.

Для максимальної передачі значення та образності концепту «Козак» при перекладі прислів'їв та приказок в основному використано дослівний переклад, з вживанням в деяких зразках таких тропів, як метафора та гіпербола. В окремих випадках застосовано функціональний підхід для кращої передачі основного змісту та емоційного впливу оригінального тексту на англомовну аудиторію, якій невідома українська культура. Подекуди для додаткових роз'яснень специфіки козацького менталітету рекомендується вводити додаткові коментарі до здійсненого перекладу. Зустрічаються також випадки еквівалентного перекладу, який точно відтворює зміст оригіналу з використанням поширеного англійського відповідника.

Проаналізовано ефективність різних методів та стратегій перекладу концепту «Козак» на англійську мову з точки зору збереження культурної та

лінгвістичної специфіки. Кожна стратегія зі своїми перевагами та недоліками і її вибір залежить від конкретного завдання перекладу, особливостей оригінального тексту та очікувань цільової аудиторії. Як бачимо літературний переклад здатен забезпечити вишуканість та естетичність мовного виразу, проте можлива складність для сприйняття англomовної аудиторії, для якої є чужими культурні традиції, що лежать в основі оригінального тексту. З іншого боку, стратегії, які адаптують концепт до культурного контексту реципієнта, здатні забезпечити більшу зрозумілість, але при цьому втратити часткову автентичність оригінального тексту. Вибір оптимальної стратегії перекладу концепту «Козак» є залежним від цілого ряду факторів, які кожен перекладач має враховувати при виборі стратегії та здійснювати індивідуально в кожному конкретному випадку для якісного та ефективного відтворення в англійській мові.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агєєва-Каркашадзе В. Поетичний переклад як форма інтерпретації тексту. Нова філологія. №8. 2021. <http://novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/article/view/551> (дата звернення 27.09.2024)
2. Артемова Ю. Поняття про лінгвокультуру в контексті міжкультурної комунікації <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/13533/> (дата звернення 14.09.2024)
3. Бєвз Н. Порівняльна лінгвокультурологія як наука про мову та культуру. Вісник психології та педагогіки. 2015. <https://www.psyh.kiev.ua/> (дата звернення 14.09.2024)
4. Білобровська К. Концепт «Козак» як маркер національної ідентичності у творчості Б. Антоненка-Давидовича. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. *Філологічні науки*. 2022. Вип. 2 (97). С. 7-19. <http://philology.visnyk.zu.edu.ua/article/view/266282/262276> (дата звернення 25.09.2024)
5. Білоноженко В., Гнатюк І. Словник фразеологізмів української мови. Київ: Наукова думка, 2003. 788 с. <https://kropivnitsky.maup.com.ua/assets/files/slov557.pdf> (дата звернення 26.09.2024)
6. Близнюк К., Мельник С. Концепт герой в умовах війни: асоціативний аспект. Нац. університет «Києво-Могилянська академія». Вип. 28. Т. 1. 2020. С.35 <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ed0c9fd1-cf3a-44f2-857b-c0e1107eeb39/content> (дата звернення 25.09.2024)
7. Богайчук О. Лексичні трансформації в перекладі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: *Філологія*. 2021. № 49. Т. 2. С.143-146. http://www.vestnik-hilology.mgu.od.ua/archive/v49/part_2/34.pdf (дата звернення 29.09.2024)
8. Бойко Ю. Розмовно-просторічна лексика чи мовна девіація: лінгвоперекладацький аспекти. Наукові записки. Вип. 193. Серія: *Філологічні*

науки. Кропивницький: Вид-во «КОД», 2021. С. 78-84.
https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/filology/ISSUE_193.pdf (дата звернення 13.09.2024)

9. Витоки козацтва: перші згадки та теорії походження. Історія.
<https://armyinform.com.ua/2021/10/24/vytoky-kozactva-pershi-zgadky-ta-teoriyi-pohodzhennya/> (дата звернення 26.09.2024)

10. Волков С. Реалії та особливості їх перекладу в літературі. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. *Серія: Філологія*. Журналістика. Том 32 (71) №2. Ч.2. 2021. С.15-20.
https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/2_2021/part_2/5.pdf дата звернення 29.09.2024)

11. Вольвач П. Козаки як фронтрна спільнота.
<https://culture.pl/ua/stattia/kozaky-iak-frontyrna-spilnota> (дата звернення 26.09.2024)

12. Гудманян А.Г., Сітко А.В., Єнчева Г.Г. Вступ до перекладознавства. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Переклад». Вінниця: Нова Книга, 2017. 304 с.

13. Голубовська І. Етнічні особливості української національно-мовної картини світу. *Studia Linguistica*. 2010. №3. С. 400-412.
https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=FVkesZUAAAAJ&citation_for_view=FVkesZUAAAAJ:hqOjcs7Dif8C (дата звернення 13.09.2024)

14. Голубенко Н. Пекладацькі стратегії відтворення етнокультурного концепту. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. *Сер. Філологія*. 2014. №10. Т.2. <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v10/v10-2/36.pdf> (дата звернення 29.09.2024)

15. Гурбик Ю. Основні стилістичні засоби зображення мовної характеристики персонажів. *Філологічні науки*. 2019.
<http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/8239/1/> (дата звернення 26.09.2024)

16. Гундаренко О. Лінгвокультурний концепт як одиниця структурування культурно значущої інформації в текстах американської церемоніальної промови. Наукові записки. *Серія: філологічні науки*. Випуск 105 (2). 2022. С. 70-72. <https://core.ac.uk/download/pdf/53035711.pdf>

17. Етнографія українців: навч. посібн. / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с. https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/Etnohrafiia-ukraintsiv_2015_zared.-Makarchuka.pdf (дата звернення 27.09.2024)

18. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Мовознавство. № 4-5. К., 2007. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182965/02-Yermolenko.pdf?sequence=1> (дата звернення 13.09.2024).

19. Єсипенко Н. Структура й еволюція лінгвокультурного концепту. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Розділ III. Теоретичні засади лінгвістичних досліджень. 4. 2015. С. 179-183. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/7840/1/36.pdf> (дата звернення 26.09.2024)

20. Желязкова В. Символічні знаки крізь призму експресивності мовлення: від теорії до практичної реалізації. Методичні студії. № 41. Тернопіль. 2015. С.23-28.

<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7209/1/Zhelyazkova.pdf> (дата звернення 26.09.2024)

21. Желязкова В. Семантика: теорія і практика : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 035 Філологія («Прикладна лінгвістика») Миколаїв: Іліон, 2018. 180 с. <http://fif.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05> (дата звернення 26.09.2024)

22. Збирання та дослідження прислів'їв та приказок. Українська усна народна творчість: підручник. 3-тє вид., стер. Київ: Знання-Прес, 2006. 591 с. <https://www.e-reading.club/chapter.php/1006554/142/maryana-lanovik-lanovik-ukrainska-usna-narodna-tvorchist.html> (дата звернення 28.09.2024)

23. Іващенко В. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології): Монографія. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. 328 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Ivaschenko_Viktoriiia.pdf (дата звернення 26.09.2024)

24. Карпов В.В. Українська звитяга у символах Київ: Видавець Олег Філюк, 2016. 421с. https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/nauka/vydannia/Karpov_V_V_Ukrayinska_Zvytiaga.pdf (дата звернення 26.09.2024)

25. Клименко І., Бойко Ю. Особливості передачі лінгвокультурного концепту «Козак» при перекладі на англійську мову. Матеріали XV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі». Херсон: ХНТУ, 2024. С. 151-153. <https://kntu.net.ua/index.php/ukr/content/download/114467/643755/file/> (дата звернення 01.10.2024)

26. Клименко І., Бойко Ю. Особливості лінгвокультурного типуажу «КОЗАК» та концептуальне поле «КОЗАЦЬКА ВДАЧА», «КОЗАЦЬКА ЧЕСТЬ». Матеріали I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (16-17 квітня 2024р. м. Хмельницький) «Міжкультурна комунікація та переклад: напрями, пріоритети та перспективи». Хмельницький: ХНУ, 2024. С. 98-100.

27. Клос А. Етимологія концепту «козак» у контексті питання виникнення та формування козацтва. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний вісник Нижньої Наддніпряни. Запоріжжя, 2008. Вип. 22. 248 с. С. 15-22. <https://www.svit.in.ua/stat/st20.htm> (дата звернення 25.09. 2024)

28. Козак Т. Концепти та різновиди англійської мови як міжнародної, світової і глобальної та їхні особливості. Вісник Львівського університету. *Серія філос.-політолог. студії*. 2023. Випуск 50, С. 157–169 http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/50_2023/21.pdf (дата звернення 25.09. 2024)

29. Козацька педагогіка і навчально-виховний процес у закладах освіти: науково-методичний збірник./Укладачі: В.Є. Берека, І.К.Гіджеліцький, Н.М.Орловська. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2018. 472

С, іл. http://umo.edu.ua/images/content/depozitar/posibnyky/navchalyni/3_pdf (дата звернення 26.09.2024)

30. Козацька символіка, як відображення української національної ідеї. https://galych.com.ua/bloh/entry/kozatska-symvolika#google_vignette (дата звернення 26.09.2024)

31. Козубенко Л. Концепт соціально-історичного типу воїна-козака у романі Ліни Костенко «Маруся Чурай». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2018. №32. Том 1. http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v32/part_1/15.pdf (дата звернення 25.09.2024)

32. Колоїз Ж. Лексичні архаїзми у творчій спадщині Івана Нечуя-Левицького. Філологічні студії. Вип. 3. 2009. С.64-77. <https://core.ac.uk/download/pdf/268531718.pdf> (дата звернення 26.09.2024)

33. Кононенко В. Концепти українського дискурсу. Монографія. Київ-Івано-Франківськ, 2004. 248 с. <https://kzigm.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/65/2018/04/> (дата звернення 26.09.2024)

34. Кононенко В. Мова у контексті культури. Київ-Івано-Франківськ: Плай, 2008. 392 с.

<https://kzigm.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/65/2018/04/> Мова у контексті культури. (дата звернення 13.09.2024)

35. Коч Н. Лінгвокультурний типаж: досвід теоретичного та методолічного дослідження. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 30 (69) № 3 Ч. 2 2019. С. 6-12. https://www.philol.vernadskeyournals.in.ua/journals/2019/3_2019/part_2/4.pdf (дата звернення 26.09.2024)

36. Кравець Л. Метафоричне осмислення волі/свободи в українській поезії ХХ ст. Культура слова №74' 2011. С. 102-107. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37151/16-Kravets.pdf?sequence=1> (дата звернення 26.09.2024)

37. Куліш В., Гарах О. Труднощі перекладу культурно маркованої лексики. «Молодий вчений». № 12 (88) грудень, 2020 р.

<file:///C:/Users/Oksana/Downloads/20-96-18-1-10-20210218.pdf> (дата звернення 27.09.2024)

38. Лисиченко Л. А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу. — Харків: Вид. група «Основа», 2009. 191 с. <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6d759dd8-8f8a-48ee-8324-350681aa164b/content> (дата звернення 13.09.2024).

39. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація Навчальний посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2012. 284 с. <https://studfile.net/preview/9008838/> (дата звернення 8.09. 2024)

40. Матузкова О. Лінгвокультура та переклад : моногр. Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2022. 226 с. https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/rgf/theory_practice_translate/monografii/monohrafiia_linhvokultura_ta_pereklad.pdf (дата звернення 26.09.2024)

41. Матузкова О. Лінгвокультура як синергія мови, культури та свідомості. Записки з українського мовознавства. Зб. наук. праць: Одеса: «ПолиПринт». 2020. Вип.27. С. 160-172. <http://zum.onu.edu.ua/article/view/206498/221818> (дата звернення 8.09. 2024)

42. Мацько Л. Формування культури мовлення: чинники лінгводидактичні та культурологічні. Урок української. №8-9. 2014. С.34-35. https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=9FhykdEAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=9Fhy (дата звернення 13.09.2024).

43. Медвідь Н., Цінько С. Терміносистема сучасних лінгвокультурологічних досліджень. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 36, том 2, 2021. С. 147-152. http://www.aphn-journal.in.ua/archive/36_2021/part_2/25.pdf (дата звернення 26.09.2024)

44. Микитів Г. Художньо-образна парадигма символів в українських козацьких піснях. Вісник Запорізького національного університету. *Філологічні науки* №2, 2008. С.146-152,

https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/mykytiv.pdf

(дата звернення 25.09. 2024)

45. Михайленко О. Поняття «перекладацькі стратегії» як складова стратегічної концепції. *Педагогічні науки*. Вип. 12. 2014. С. 148-154.

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11792/Mykhailenko.pdf;jsessionid=F36EEE6E2B5FF01154CFC277C815BF52?sequence=1> (дата звернення

29.09.2024)

46. Особливості козацької етики.

<https://studentam.net.ua/content/view/2204/97/> (дата звернення 26.09.2024)

47. Поняття культури та його дискусійність. Підручник для студентів онлайн.

https://stud.com.ua/90285/kulturologiya/ponyattya_kulturi_yogo_diskusiynist (дата звернення 9.09.2024).

48. Практика перекладу з англійської мови: метод. посібник до практичних занять/уклад. О. П. Матузкова, О.С.Грінько, Ю.В.Чернова. Одеса: видавець Букаєв Вадим Васильович, 2024. С. 117

https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/rgf/theory_practice_translate/MethodichniVidania/praktyka_perekladu_z_angliiskoi_movy_metod-posibnyk.pdf (дата

звернення 27.09.2024)

49. Ребрій О. Вступ до перекладознавства : конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов. Харків:

ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. с. 116 <https://foreign-languages.karazin.ua/resources/df8048d597ab4174434ed96e9c8ee59b.pdf> (дата

звернення 29.09.2024)

50. Рябцева І. Інтертекстуальний концепт національного у кантаті «Ішов козак долиною» В.М. Мартинюк (Брондзі). Музикознавча думка Дніпропетровщини. №21. 2021. <https://grani-print.dp.ua/index.php/mtd/article/view/513/428> (дата звернення 25.09. 2024)

51. Савченко Л. В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти: *Мовознавство*.

2013. № 6. С. 85-88.

<http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/183789/10-Mizin.pdf?sequence=1> (дата звернення 8.09. 2024)

52. Селіванова О. Лінгвокогнітивні параметри етнічної ідентичності. Мовознавчий вісник: Збірник наукових праць. Черкаси. ЧНУ. 2018. №24-25. С.246-256.

scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=dr9EqS4AAA AJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=dr9EqS4AAAAAJ:c59VksA5Vz4C (дата звернення 13.09.2024)

53. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психологічний та етнокультурний аспекти). Київ: Черкаський нац. університет ім. Богдана Хмельницького. 2004. http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1265441 (дата звернення 28.09.2024)

54. Слухай Н. Сучасні лінгвістичні теорії концепту як мовно-культурного феномену. Мовні і концептуальні картини світу. Київ. 2002. № 7. С. 462-470. https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=TWcmk9EAAAAAJ&citation_for_view=TWcmk9EAAAAAJ:YsMSGLbcyi4C (дата звернення 13.09.2024)

55. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія / М. Т. Степико. Київ: НІСД, 2011. 336 с. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-09/Ident-62307.pdf> (дата звернення 8.09. 2024)

56. Строченко Л. Підходи до трактування концептуального поля у сучасній лінгвістиці. Сучасні студії з романської і германської філології, Одеса. 2020 р. С. 146-148. <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/836626f4-0168-4e66-b17c-3cc7c7d8ebdb/content> (дата звернення 26 .09.2024)

57. Ужченко В. Фразеологія сучасної української мови : посібник. М-во. освіти і науки України, Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ: Альма-

матер, 2005. 399 с. <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002043> (дата звернення 13.09.2024)

58. Українська етнолінгвістика. Нариси. Київ: Довіра, 2007. 261 с. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/183068/16-Slukhay.pdf?sequence=1> (дата звернення 13.09.2024).

59. Ціватий В. Концепт «гостинність» як фактор формування і розвитку національного туристичного продукту: міжнародно-політичний, стратегічний, етикетно-протокольний і культурно-креативний аспекти. Матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. «Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації» (м. Київ, 6-7 квітня 2023 р.) Київ: КНУКІМ, 2023. С.276-280.

https://tourlib.net/statti_ukr/civatyj2.htm#:~:text= (дата звернення 26. 09 2024)

60. Щербак. В. Українське козацтво. Розділ 5. Зародження станової та національної свідомості. <http://litopys.org.ua/coss1/shch06.htm> (дата звернення 26.09.2024)

61. Croft W. Cognitive Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. 356 p Fauconnier G. Mental Spaces. The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics. Eds. D. Geeraerts and H. Cuyckens. New York: Oxford University Press.2007.351–356p.

https://www.academia.edu/44077776/THE_OXFORD_HANDBOOK_OF_COGNITIVE_LINGUISTICS (дата звернення 01.10.2024)

62. Harvey M. What's so special about legal translation? Meta. 2002. Vol. 47. N 2. P. 177–185. <https://doi.org/10.7202/008007ar> (дата звернення 01.10.2024)

63. House J. Translation as Communication across Languages and Cultures. London and New York: Routledge, 2016. 164 p. https://www.routledge.com/Translation-as-Communication-across-Languages-and-Cultures/House/p/book/9781408289839?srsId=AfmBOopoXNyswgatEQ9_2V8s_ki_zB0oIxieU3VLL-h1PtpZE599oSPNP (дата звернення 01.10. 2024)

64. Kononenko V. Linguistic and Cultural Studies: The Quest for New Ideas / V. Kononenko // Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2014. Vol. 1, no. 4. С. 35-45.

https://www.researchgate.net/publication/279742954_Linguistic_and_Cultural_Studies_The_Quest_for_New_Ideas (дата звернення 13.09.2024)

65. Stanyer J. Modern Political Communication: Mediated Politics in Uncertain Times. Cambridge: Polity Press, 2007. 228p. https://books.google.com.ua/books/about/Modern_Political_Communications.html?id=Y6MnF4EUD6cC&redir_esc=y (дата звернення 01.10.2024)

66. Translation as smuggling. .In Thinking Through Translation with Metaphors. 2014. https://scholar.google.com/scholar_lookup?title=Translation%20as%20Smuggling&author=Tyulenev,%20Sergey&author=James%0A%20%20%20%20%20%20 (дата звернення 27.09.2024)

67. Zanettin F. Bilingual Comparable Corpora and the Training of Translators. Meta. 1998. Vol. 43. No 4. P. 616–630. <https://doi.org/10.7202/004638ar> (дата звернення 01.10. 2024)

ПЕРЕЛІК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

68. Велика українська енциклопедія <https://vue.gov.ua> / Культура (дата звернення 9.09.2024)

69. Великий тлумачний словник сучасної української мови. <https://slovnyk.ua/index.php?sword=культура> (дата звернення 9.09.2024)

70. Гірц К. Інтерпретація культур: Вибрані есе/Пер. з англ. – Київ: Дух і Літера, 2001. 542 с.

71. Енциклопедія сучасної України. <https://esu.com.ua/article-55509> (дата звернення 9.09.2024)

72. Загнітко А. 3-142 Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 361-362. <https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/469/1/СловникRD-Суч.лінгв.словник%20%281%29.pdf> (дата звернення 25.09.2024)

73. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивнодискурсивної лінгвістики. Харків: Видавництво ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2012. 194 с.

<https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/1b9e565a-279d-4838-bb92-190166bfe147/content> (дата звернення 8.09. 2024)

74. Прислів'я. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 624 с. (Енциклопедія ерудита). С. 271—272.

<https://archive.org/details/literaturoznachat2/page/n271/mode/2up?view=theater> (дата звернення 28.09.2024)

75. Словник української мови. Академічний тлумачний словник. <https://sum.in.ua/s/leksema> (дата звернення 27.09.2024)

76. Словник фразеологізмів української мови. 2003. <https://archive.org/details/slov557/page/n1/mode/2up> (дата звернення 28.09.2024)

77. Тлумачний словник української мови. <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=вдача> (дата звернення 26.09.2024)

78. Тлумачний словник української мови. <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=честь> (дата звернення 26.09.2024)

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

79. Звичайі та традиції козаків. <https://chicagorazom.com/zvichayi-ta-traditsiyi-kozakiv/> (дата звернення 26.09.2024)

80. Легенди про козаків. <https://armyinform.com.ua/2021/10/24/vytoky-kozactva-pershi-zgadky-ta-teoriyi-pohodzhennya/> (дата звернення 26.09.2024)

81. Мицик Ю., Плохій С. Як козаки Україну боронили. К.: ТОВ «Видавництво «КЛІО», 2018. 368 с.

82. Система цінностей запорозьких козаків. <https://bdyld.osv.org.ua/news/14-36-21-20-10-2022/> (дата звернення 26.09.2024)

83. Українські народні прислів'я та приказки про життя, любов, дружбу та красу. 2023. <https://lviv.media/lifestyle/70537-ukrayinski-narodni-prislivya-ta-prikazki-pro-zhittya-lyubov-druzhbu-ta-krasu/> (дата звернення 26.09.2024)

РІШЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ КОМІСІЇ КАФЕДРИ ІАТ

ПРО ДОПУСК КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ДО ЗАХИСТУ

Підтверджуємо ознайомлення з результатами звіту/звітів перевірки роботи, продуктованими програмно-технічним засобом (ами), на наявність текстових збігів:
 Назва кваліфікаційної роботи Сили встановлення лінійно-векторного апарату КВАНК при передачі на англомовну мову
 Автор Клименко Тарас Олександр
 Освітня програма Транслюція фільмів на передавачі мово: англомовна мово на укр. мову
 Спеціальність: 035 Філософія
 Науковий керівник: д. філол. н. проф. Юлія Борисівна
 Після аналізу звіту/звітів зроблено такий висновок:

№	Висновок	Позначка про відповідність
1	Запозичення, виявлені в роботі, є законними і не є академічним плагіатом (далі – зазначаються підстави віднесення запозичень до правомірних, якщо потрібно). Робота приймається до захисту.	✓
2	Виявлені запозичення не є академічним плагіатом, розміщені в розділах, які не описують безпосередньо авторське дослідження, але кількість цитат перевищує обсяг, виправданий поставленою метою роботи (далі – зазначаються детальні та аргументовані підстави віднесення запозичень до правомірних). Робота приймається до захисту, але має бути відкоригована.	
3	Виявлені запозичення не є академічним плагіатом, але частково розміщені в розділах, які описують безпосередньо авторське дослідження, а кількість цитат перевищує обсяг, виправданий поставленою метою роботи. Робота може бути допущена до захисту після того як буде відкоригована та доопрацьована і успішно пройде повторну перевірку на академічний плагіат.	
4	Робота містить навмисні текстові спотворення, передбачувані спроби укриття текстових запозичень або інші прояви академічного плагіату. Робота містить фабрикацію або фальсифікацію даних. Робота не допускається до захисту.	
5	Інше:	

Підтвердження:
Робота відповідає вимогам до вислот. Вислота плагіату не перевищує встановлену норму. Робота допускається до захисту

Дата 22.12.2024

Завідувач кафедри

Підпис

Юлія Борисівна

Ім'я, прізвище

Гарант освітньої програми

Підпис

Юлія Борисівна

Ім'я, прізвище

Керівник кваліфікаційної роботи

Підпис

Юлія Борисівна

Ім'я, прізвище